

LUND UNIVERSITY

Utvecklingsprojekt angående språkutbildningar i främmande språk

Rapport utifrån uppdrag

Granfelt, Jonas

2025

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Granfelt, J. (2025). Utvecklingsprojekt angående språkutbildningar i främmande språk: Rapport utifrån uppdrag.

Total number of authors:

1

Creative Commons License:

Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Språk- och litteraturcentrum
Jonas Granfeldt, professor

Fakultetsstyrelsen
Johannes Persson, dekanus
Sara Håkansson, prodekan GU

Utvecklingsprojekt angående språkutbildningar i främmande språk

Rapport utifrån uppdrag

Innehåll

Uppdraget.....	4
Arbetet med rapporten.....	5
Avgränsningar.....	5
Några begrepp och förkortningar.....	5
Deltagande i symposier och arbetsgrupper	6
Intervjuer	6
Sammanfattning.....	7
1. Inledning: främmande språk som akademiskt ämne och resurser	8
2. Några tidigare rapporter och utredningar	11
2.1. Vad och hur vill ungdomar studera?	13
2.2. Vilka är studenterna i främmande språk?.....	15
2.2.1. Studenternas bakgrund.....	15
2.2.2. Studenternas motiv för att studera främmande språk	16
2.2.3. Studiemönster: direktövergångar och återvändare till studier i främmande språk.....	17
2.3. Arbetslivets behov av språkkompetens och sambandet mellan språkkompetens, sysselsättning och lön	18
2.3.1. Det framtida behovet av ämneslärare i skolspråken.....	21
2.3.2. Utrikesdepartementets utbildningar: Diplomatprogrammet, Utrikesadministratörsprogrammet och Assistentprogrammet.....	22
2.4. Förekunskapernas betydelse för prestationer	23
2.4.1. Utvecklingen av skolämnet Moderna språk	24
2.5. AI och språkutbildningar	26
2.6. Marknaden för språkutbildningar och överlapp i utbud	28
2.7. Förändringar i utbildningsformer över tid – fristående kurser har minskat men inte i språk.....	29
3. Utbud av utbildningar i främmande språk vid svenska universitet och högskolor – en preliminär lägesbild.....	31
3.1. Utbildningsformer – fristående kurser och program.....	31
3.1.1. Typer av fristående kurser	31
3.1.2. Ett exempel på utlandsförlagd kurs FRAF21 (LU).....	33
3.2. Typer av programutbildningar.....	33
3.3. Förändringar i utbildningsutbudet – några exempel	33
3.3.1. Distanskursernas utveckling.....	34
4. Utveckling av utbildning i främmande språk i Sverige och vid LU sedan Bologna.....	34
4.1. HST och HPR för utbildningar i främmande språk respektive skolspråken – Riket och LU	35
4.2. Forskarutbildning i enskilda språk.....	37

5.	Nordisk utblick	39
5.1.	Danmark.....	39
5.2.	Norge	41
5.3.	Finland	42
5.3.1.	Språkcentra	43
5.3.2.	Ett exempel - Språkcentrum vid Helsingfors universitet.....	44
5.3.3.	Allmänna språkexamina (YKI)	44
6.	Del 1: kort sammanfattning.....	44
7.	Riktningar för framtiden.....	47
7.1.	Inledning	47
7.2.	Inkluderande språkstudier: utbildningspresentationer som speglar olika syften med språkstudier som mikrokrediter	47
7.3.	Ytterligare flexibilitet i undervisning och kursstruktur.....	48
7.4.	Förnyad dialog och samarbete med andra fakulteter	49
7.5.	Den internationella kontakten: utlandsförlagda utbildningar, kortare moment eller virtuella utbyten	50
7.6.	Pedagogisk utveckling, utbildningsinnehåll och AI.....	51
7.7.	Avancerad och anpassad språkutbildning i samarbete med privat eller offentlig verksamhet.....	52
7.8.	Programutbildningar	52
7.9.	Nationella och internationella samarbeten för utbildning i främmande språk på avancerad nivå.....	53
8.	Avslutning.....	54
9.	Källförteckning	55
10.	Bilagor	61

Uppdraget

Uppdraget beslutades av Fakultetsstyrelsen för de Humanistiska och Teologiska fakulteterna 2024-03-11 (Dnr STYR 2024/864). I beslutet (jmf Bilaga A) sägs bl a:

Följande frågor ska utredas och besvaras inom ramen för uppdraget:

1. Hur kan språkutbildningar i främmande språk utvecklas för att bättre än idag möjliggöra både djup och bredd?
2. Hur skulle en spetsutbildning i främmande språk kunna organiseras, finansieras och drivas?

Utredningen skall innehålla en risk- och konsekvensbedömning av föreslagna förändringar.

Avstämningar ska ske regelbundet med HT-ledningen. Uppdraget rapporteras senast 2024-12-31.¹

¹ Efter samtal med dekanen Johannes Persson förlängdes arbetet med rapporten ytterligare några månader.

Arbetet med rapporten

Arbetet med rapporten har skett under andra halvan av 2024 och i början av 2025. Arbetet har skett i ett antal olika faser bestående av kunskapsinhämtning, framtagande av statistikunderlag, kartläggning och omvärldsanalys, intervjuer, besök och deltagande i seminarier, följt av en rapporteringsfas. På grund av praktiska svårigheter med att organisera arbetet valdes ett upplägg med i huvudsak enskilda intervjuer snarare än med en referensgrupp vilket var tanken från början. Bakgrundsarbetet har syftat till att kunna förmedla en samtida och viss mån historisk övergripande genomlysning av förutsättningar, genomförande och utfall av utbildningar i främmande språk i högre utbildning i Sverige och vid LU. Bakgrunden innehåller också kortare utblickar till nordiska länder och motsvarande utbildningar där. Den avslutande delen av rapporten syftar till att presentera ett antal tankeinriktningar som kan utgöra underlag för vidare kollegiala diskussioner. Av skäl som framgår av rapporten har det inte varit möjligt att fullt ut besvara de två frågor som uppdraget innehöll.

Avgränsningar

Rapporten diskuterar utbildningar i främmande språk inom högre utbildning. Flera avgränsningar har gjorts. Rapporten berör inte engelska eller klassiska språk (latin och grekiska). Statistikurvalet har bestämts av utbudet av utbildningar i främmande språk vid Språk- och litteraturcentrum. Statistik över utbildningsvolym (HST och HPR) behandlas på olika aggregerade nivåer.

Några begrepp och förkortningar

Moderna språk: skolämne	NCCF Det Nationale Center for Fremmedsprog
Skolspråken: franska, spanska och tyska	SLUGU Universiteten i Stockholm, Lund, Uppsala, Göteborg och Umeå
AU Århus universitet	UHR Universitets och Högskolerådet
CSN Centrala studiestödsnämnden	UKÄ Universitetskanslersämbetet
GU Göteborgs universitet	SDU Syddansk universitet
HST Helårsstudenter	SUHF Sveriges universitets- och högskoleförbund
HÅP Helårsprestationer	SU Stockholms universitet
HSV Högskoleverket	UmU Umeå universitet
KU Köpenhamns universitet	UU Uppsala universitet
Linné U Linnéuniversitetet	
LU Lunds universitet	

Deltagande i symposier och arbetsgrupper

I samband med arbetet med rapporten har deltagande skett i följande sammanhang:

Symposium om sprogløft, April 2024 (KU, Köpenhamn)

Bokmässan, September 2024 (Göteborg)

RJ-projektansökan (Wiberg), oktober 2024 (Stockholm), januari 2025 (Lund)

Vitterhetsakademin, språkvetenskapens framtid, november 2024 (Stockholm), planerat deltagande men inställt p g a sjukdom.

Intervjuer

I samband med arbetet med rapporten har intervjuer genomförts med följande personer:

Professor Eva Thue Vold (Universitetet i Oslo)

Professor Marije Michel (Rijksuniversiteit Groningen)

Ass. Prof. Audrey Rousse-Malpat (Rijksuniversiteit Groningen)

Adjunkt Olle Linge (Linköpings universitet/Avdelning för fackspråk)

Universitetslektor Marianna Smaragdi (Bitr. prefekt med ansvar för GU, Lunds universitet / SOL)

Dr Katja Bergbacka (chef Språkcentrum, Helsingfors universitet)

Janne Niinivara (pedagogisk utvecklare, Språkcentrum, Helsingfors universitet)

Per Tryding, vVD Sydsvenska handelskammaren

Sammanfattning

Akademiska utbildningar i främmande språk är på många sätt ovanliga utbildningar i högre utbildning. Utbildningarna har krav på sig att vara vetenskapligt breda samtidigt som det finns stora behov av och förväntningar på grundläggande språkfärdighetsträning. Främmande språk studeras med flera olika syften, både för bredd och djup, och av studenter i olika skeden av livet och med heterogen bakgrund. I det nuvarande resurssystemet befinner sig därför utbildningarna i en utmanande situation präglad av resursbrist och svårigheter att uppfylla sina uppdrag. Det finns därför ett behov av en kollegial diskussion baserad på nuvarande kunskap och erfarenheter kring hur utbildningarna kan utvecklas för att bättre möta utmaningarna. Det saknas emellertid systematisk kunskap om främmande språk på många områden och inga förändringar i resurstilldelningssystemet verkar nära förestående. En nordisk jämförelse visar att Sverige har det mest flexibla utbildningssystemet vilket gör att en bredd i språkutbudet kunnat upprätthållas, men utbildningar i främmande språk står inför liknande utmaningar i hela Europa.

Rapporten avslutas med korta presentationer av ett antal riktningar för att främja både bredd och djup i framtiden. Syftet med denna del är att främja vidare kollegial diskussion. Det finns möjligheter inom både utbildningsinformation, utbildningsorganisation, internationella kontakter och utbyten. AI-utvecklingen behöver särskilt uppmärksammas och kräver samarbeten med kompetens inom LU. För att säkerställa att det i framtiden finns utbildningar som syftar till djup och samtidigt är attraktiva och har hög vetenskaplig kvalitet är en möjlighet att inleda samarbeten med andra lärosäten.

Del 1: Bakgrund

1. Inledning: främmande språk som akademiskt ämne och resurser

Främmande språk är i många avseende ovanliga akademiska ämnen. Inom ramen för akademiska studier i ett främmande språk samlas normalt ett innehåll som annars fördelar sig på flera olika ämnen. I studierna möter studenterna i varierande utsträckning språk, språkvetenskap, litteratur, litteraturvetenskap, samhällsvetenskap, historia och kultur i en vid mening. Undervisningen i språkfärdighet är också bred och studenterna tränas i de flesta kurser att tala, skriva, lyssna och läsa. Till det kommer generiska färdigheter som kritiskt tänkande, förmåga att planera, samarbeta och att arbeta självständigt som karakteriserar högre utbildning. Akademiska studier i språk är alltså mycket breda vilket gör dem attraktiva men också utmanande. Studenterna förväntas ta till sig och omsätta kunskaper och färdigheter samtidigt som de också utvecklar det språk som innehållet ofta förmedlas på. Detta ställer på många sätt exceptionella krav på de som organiserar och bedriver utbildningarna i främmande språk på vetenskaplig grund, men också på de studenter som läser dem.

Lärosätena måste för det första se till att ha tillgång till hög vetenskaplig kompetens och forskning inte bara i en rad olika språk för att upprätthålla en bredd i språkutbudet men också i de olika ämnesområden som ingår i utbildningarna. Vilken bredd i språkutbudet LU, andra lärosäten eller Sverige ska eller bör ha är en fråga som diskuterats under många år men som aldrig fått något egentligt svar.

För det andra behövs pedagogisk kompetens att undervisa ett komplext vetenskapligt innehåll genom ett språk som studenterna är där för att lära sig bättre. I en uppmärksam och diskuterad debattbok beskriver Håkansson & Svensson (2024) de pedagogiska utmaningarna med att undervisa studenter i ekonomi på engelska, ett språk där svenska ungdomars språkbehärskning ändå är jämförelsevis mycket hög i ett europeiskt perspektiv (European Commission, 2012). Även om en direkt jämförelse är svår att göra torde utmaningarna vara både fler och större i alla andra främmande språk där språkbehärsningen ofta är avsevärt lägre. Därför behöver också utbildningarna i främmande språk ägna mycket tid och utrymme åt grundläggande färdighetsträning i språken.

Samtidigt vet vi från språkinlärningsforskningen att bortom den allra första färdighetsnivån, tar det lång tid att utveckla språkfärdigheter i ett främmande språk och det ställer stora krav på resurser i undervisning. De studenter som siktar på stort djup i både kunskaper och färdigheter i ett från början främmande språk har en mycket lång resa framför sig som kräver omfattande personlig investering även utanför själva studierna. Det gäller förstås i synnerhet i främmande språk som är mycket olika studenternas förstaspråk.

En ytterligare aspekt som bidrar till komplexiteten är att utbildningarna i främmande språk har flera olika uppdrag och syftar till både bredd och djup.

I grunden ligger att studierna behandlar språk som ett akademiskt ämne men samtidigt läses dessa utbildningar av studenter med skilda syften och i mycket olika skeden av livet. Språkutbildningarna har förutom det akademiska syftet med sikte på framtida forskning också ett uppdrag med fokus på en del studenter framtida yrkesutövning (t ex som lärare, översättare eller kommunikatörer) samt därtill ett växande uppdrag i det livslånga lärandet där ofta personliga och privata mål står i fokus.

Att språkutbildningar attraherar och förmår utbilda studenter med så varierande syften är i grunden en styrka, kanske den främsta, och ytterst ett tecken på utbildningarnas kvalitet. Akademiska kunskaper och färdigheter i främmande språk även i liten omfattning kan vara till mycket stor glädje och nytta för individen, privat och professionellt. Det är ett viktigt budskap att kommunicera i tider när intresset för främmande språk sjunker.

Samtidigt återfinns studenter med dessa olika syften ofta i samma kurser, vilket i sig kan vara en utmaning eftersom förväntningar och behov kan skilja sig åt. Till detta kommer att studenternas förkunskaper i synnerhet vad gäller språkfärdighetsdelen ofta skiljer sig åt markant. Inom samma studentgrupp i skolspråken kan rymmas studenter med det främmande språket som (ett av flera) förstaspråk och studenter vars reella kompetens är mycket låg, kanske trots höga betyg från gymnasiet.

Utifrån ovanstående är det alltså lätt att konstatera att uppdraget för akademiska utbildningar i främmande språk är mycket komplext. Rättvisande jämförelser är nog omöjliga, men det är svårt att tänka på andra högskoleutbildningar med samma grad av komplexitet vad gäller förutsättningar, mål, innehåll och varierande syften som skall samsas inom samma ram, ofta inom samma kurs. Akademiska utbildningar i främmande språk med hög kvalitet är därför också mycket resurskrävande.

Men resurser saknas i stor utsträckning. Adamowicz och Åmossa (2024) konstaterade nyligen i en rapport med titeln *30 år av underfinansiering. Hur systemfelet i resurstilldelningen sänker den högre utbildningen* publicerad av SUHF att grundutbildningen i högre utbildning är kraftigt underfinansierad. Jämfört med när det nuvarande resurstilldelningens systemet infördes 1994/95 saknas det idag 13 miljarder i finansiering till utbildningen. Enligt beräkningarna innebär det att en tredjedel av den utbildning som ges idag inte får någon ersättning jämfört med för 30 år sedan. Till följd av systemets utformning, kostnadshöjningar, ökade krav på återrapportering och produktivitetsavdrag fortsätter dessutom resurserna att urholkas. Enligt samma rapport har HSTJ-området dit språkutbildningarna hör förlorat 22% av per capita-ersättningen, trots ett antal riktade satsningar under 2000-talet. Till detta skall föras att HSTJ-prislappen redan från början var den lägsta jämfört med alla andra utbildningsområden.

När den från början låga ersättningsnivån och den historiska urholkningen sätts i relation till den komplexitet som det innebär att bedriva akademiska utbildningar i främmande språk med hög kvalitet är det inte på något sätt märkligt att dessa utbildningar befinner sig i en mycket svår situation. Snarare kan man tycka att det är förvånande att de klarar sig så bra som de ändå gör.

Därför finns det heller ingenting som tyder på att lärosätena inte skulle klara av uppdraget att ännu bättre utbilda för både bredd och djup i främmande språk, under förutsättning att de får en avpassad och ändamålsenlig finansiering. Trots många år av utredningar och diskussion är det dock i nuläget lite som tyder på att det kommer att ske några större förändringar i resurstilldelningssystemet vilket varit en utgångspunkt i arbetet med den här rapporten. Om det vore så att språkutbildningarna kunde räkna med att få sina kostnader för utbildningarna täckta på ett relevant sätt skulle lärosätena inte ständigt behöva kämpa för att få både bredden och djupet att gå ihop med bibehållen kvalitet.

I den nuvarande situationen och i syfte att skapa en beredskap för framtiden där utbildningar i främmande språk fortsatt kan bedrivas med både bredd och djup behövs en kollegial diskussion om hur utbildningarna kan organiseras, vilka mål som är rimliga givet resurserna och vilket innehåll de bör ha. Det är erkänt svårt att utveckla verksamheter, akademiska utbildningar är tydliga exempel på detta, men utbildningar i främmande språk står inför utmaningar som kommer att göra det nödvändigt, inte minst för att fortsatt upprätthålla ett djup i utbildningarna.

I en sådan diskussion kan det finnas anledning att dels se mer samlat på förutsättningarna, den historiska utvecklingen och formerna för utbildningar i högskolan och i främmande språk, dels se på hur språkutbildningar bedrivs i länder i vår närhet och hur de på olika sätt har hanterat samma utmaningar. Utifrån ett sådant underlag finns det möjligt att ta fram några tankeriktningar för vidare diskussion. Detta har varit målsättningarna för att arbetet med den här rapporten.

Rapporten är upplagd på följande vis. Först följer en längre bakgrundsdel som syftar till att bidra till en genomlysning av situationen på olika plan. Därefter följer en kortare del med möjliga tankeriktningar baserat på det som framkommit i den första delen.

2. Några tidigare rapporter och utredningar

Regeringen meddelade i början av januari 2025 att man gett Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ”i uppdrag att kartlägga och analysera förutsättningarna för att bedriva små utbildningar, särskilt i småspråk.” (Utbildningsdepartementet, 2025) eftersom dessa utbildningar kan ha svårt ”att uppnå hög kvalitet och ha ekonomisk bäring”. Det uppdraget och den förväntade rapporten 2026 skriver därmed in sig i en lång tradition av liknande utredningar. Småämnena, dit nästan alla främmande språk idag torde höra, och deras villkor i högre utbildning har i olika perioder varit föremål för utvärderingar, utredningar och rapporter åtminstone sedan 1970-talet varav några uppmärksammas nedan.²

Under perioden 2002 - 2006 genomförde dåvarande Högskoleverket en flerårig cykel med kvalitetsgranskningar där många av de främmande språken ingick (HSV, 2005). Resultaten visade att kvaliteten överlag var hög men att ett antal språkmiljöer arbetade under svåra ekonomiska förutsättningar eftersom de var just små, vilket i sin tur ledde till att utbildningskvaliteteten kunde ifrågasättas, särskilt på högre nivåer.

I samband med utvärderingsarbetet fick HSV ett regeringsuppdrag att utreda ”språkämnen där omfattningen av utbildning och forskning är förhållandevis liten, s.k. småspråk.” (Högskoleverket, 2003). En del av uppdraget bestod i att fastställa kriterier för vad som ska betraktas som småspråk. Utredningen kom fram till att det funnits en rad olika definitioner av småspråk/småämne och att det i sig kunde försvåra för lärosätenas arbete med dessa. Utredaren landade i följande kriterier: ”om de ersättningar som språkämnet får för helårsstudenter och helårsprestationer inte räcker till för att bekosta en lärarmässig miniminivå och normala omkostnader” (Högskoleverket, 2003:40). Småspråk kännetecknas enligt utredningen bl a av: låg efterfrågan, små studerandegrupper, svag rekrytering till grundutbildningens högre nivåer och därmed till forskarutbildning, intäkterna (HÅS och HÅP) täcker inte de kostnader som är nödvändiga för att ge en tillfredsställande grundutbildning, liten omfattning av samverkan (internt inom fakulteten/lärosätet samt nationellt och internationellt), små vetenskapliga miljöer och motsättning mellan språkfärdighetsträning och vetenskapliga studier.

HSV-utredningen diskuterade också frågan om språk med ”nationellt intresse” d v s ”språk i vilka utbildning principiellt sett bör finnas i Sverige.” (Högskoleverket, 2003: 49). Definitionen av vad som kan betraktas som av nationellt intresse tog utgångspunkt i 1) kulturpolitiska samt utrikespolitiska eller Sverigefrämjande intressen samt 2) allmänkulturella och inomvetenskapliga intressen (Högskoleverket, 2003: 50). Resonemanget ledde bl a fram till konstaterandet att ett antal språk som kan betraktas som nationellt intressanta då inte erbjöds som universitetsämnen, däribland många afrikanska och östeuropeiska språk. Samtidigt efterfrågade utredarna en nationell språkpolicy som kan stödja

² En genomgång och kortare sammanfattningar av många av dessa finns i Högskoleverket (2003).

lärosätenas arbete med att besluta vilka språk som behöver erbjudas på universitetsnivå i Sverige (Högskoleverket, 2003: 61).

För att åtgärda en del av problemen föreslog utredaren att fler språk skulle omfattas av systemet med "särskilda åtagande" via regleringsbrevet. Till systemet föreslogs en "särskild resurs" som lärosätena kunde ansöka om att få. Till detta menade utredarna att det behövs extra resurser till lärosätena från staten.

Fem lärosäten har idag "särskilda åtaganden" via regleringsbrevet när det gäller främmande språk: SU har åtagande för finska, lettiska, litauiska, portugisiska, LU har åtagande för jiddisch, UU för albanska, assyriologi, bosniska, egyptologi, estetik, estniska, finska, hindi, kroatiska, kurdiska, persiska, serbiska och turkiska, UmU för meänkieli och samiska och Södertörns högskola för romani chib.

De ekonomiska förutsättningarna grundar sig på principer i tilldelningssystemet som infördes 1993 (Grundbulten, SOU 1992:44) och som innebär en *per capita*-ersättning beräknat utifrån HST och HPR. Till modellen hör ett prislappssystem där främmande språk tilldelas medel baserade på HSTJ-prislappen. Ersättningen per HST och HPR är inte differentierad i förhållande till utbildningsnivå.

En av effekterna av tilldelningssystemet blev att språkämnen behövde söka nya studentgrupper när underlagen sviktade. I de sk skolspråken, franska, spanska och tyska, infördes kurser utan krav på förkunskaper, sk nybörjarundervisning. Den utvecklingen noterades och kommenterades av HSV (2005):

Detta är förståeligt ur ekonomisk synvinkel, men det är tveksamt av kvalitetsskäl och med tanke på utnyttjandet av utbildningsresurser generellt. Såväl tyska som franska och spanska förekommer på grundskola och gymnasium och italienska på gymnasiet, och att erbjuda nybörjarutbildning bör inte vara högskolans uppgift. Det kan ifrågasättas om sådan undervisning kan förenas med kravet på vetenskaplig förankring. (HSV 2005:18)

Lärosätena svarade HSV med att bl a påpeka att nybörjarkurserna var en viktig rekryteringsbas för vidare studier i ämnet och att kurserna behövdes för att täcka ett växande gap i kunskaper och färdigheter mellan den reella gymnasiekompetensen och de förkunskaper som krävdes vid universitetsstudier i språken (se t ex svar från GU i HSV, 2010: 75). HSV lät sig dock inte övertygas och det som i rapporten 2005 beskrevs som "tveksamt" blev i uppföljningsrapporten 2010 "oacceptabelt":

Det framhölls vidare som oacceptabelt att vissa språkämnen till stor del var ekonomiskt beroende av kurser som i allmänhet erbjuds av gymnasieskolan, Komvux eller studieförbunden." (HSV 2010:70)

HSV framhöll i olika rapporter under den här perioden att "[v]arken skolan eller högskolan ger tillräckliga incitament för att unga människor i Sverige ska lägga ner tid och kraft på att lära sig andra språk än engelska" (HSV, 2005:19). HSV efterfrågade också igen en övergripande nationell språkpolitik.

Ett visst svar på HSV:s påpekanden kom genom regeringens förslag att införa sk *meritämnen* och *meritkurser* i gymnasieskolan fr o m läsåret

2007/08 som syftade till att öka värdet av att studera bl a främmande språk. Meritkurser är kurser som inte krävs för allmän behörighet till universitetsutbildningar, men som kan ge extra meritpoäng (maximalt 2,5 poäng) vid ansökan till universitet och högskola. Fördjupningskurser på gymnasiet i matematik, engelska och moderna språk ger meritpoäng.

När det gäller grundskolan har vissa effekter av meritpoängen för moderna språk undersökts i det sk TAL-projektet (Granfeldt et al., 2021). Resultaten visade att andelen elever som studerar något av språken franska, spanska eller tyska i slutet av grundskolan har ökat signifikant sedan meritpoängens införande. När det gäller de enskilda språken visade studien att meritpoängens införande sammanföll med ett tydligt stopp för nedgången av tyska och en svag ökning i franska. Andelen elever som läser spanska har ökat kraftigt sedan 2000-talets början men ökningstakten stannade av något under perioden efter meritpoängens införande, kanske till förmån för tyska och franska. På motsvarande sätt konstaterade Skolverket (2018) i en rapport att fler elever läser moderna språk steg 3 och steg 4 efter meritpoängens införande, vilket alltså innebär att fler gymnasieelever är behöriga att söka grundkurser i skolspråken vid universitet och högskolor.

SUHF tog i mitten av 2010-talet initiativ till en kartläggning av språkutbudet vid svenska lärosäten (Alberius et al., 2017). Ett av syftena med kartläggningen var att kunna utgöra ett underlag i ett arbete för att ta fram en språkstrategi för Sverige, vilket alltså bl a HSV efterfrågat. En del av kartläggningen ägnades åt att undersöka hur språkutbudet förändrats över tid under perioden 2008 – 2016. Sammanställningen visade bl a att koncentrationen av språkutbudet hade ökat. Det totala antalet språk hade inte minskat under perioden som undersöktes, men ett antal språk fanns vid färre lärosäten 2016 än 2008. Det gällde i synnerhet stora språk som franska och engelska. Nio språk som 2008 erbjöds vid flera lärosäten fanns 2016 vid endast ett lärosäte. Kartläggningen omfattade alla språk vid alla lärosäten vilket resulterade i en uppskattning av totalt 18 000 HST i genomsnitt under perioden 2008 – 2014.³ Det kan jämföras med 300 000 HST som är ett medeltal för all högskoleutbildning under samma period. I genomsnitt stod alltså språkutbildningarna för ca 6% av den totala utbildningsvolymen. SUHF-rapporten utarbetades under perioden där Sverige och många andra europeiska länder upplevde en omfattande migrationsvåg. Det präglade sannolikt rapporten på olika sätt och i en behovsanalys fokuserades t ex på svenska myndigheters behov av att kunna sprida samhällsinformation på fler språk än tidigare.

2.1. Vad och hur vill ungdomar studera?

För att kunna utveckla utbildningar kan det vara viktigt att närma sig frågorna om vad, hur och varför ungdomar vill studera i högre utbildning. UHR genomförde tillsammans med UKÄ och CSN en enkätundersökning (2 211 svar) om gymnasieungdomars studieintressen (CSN mfl, 2020, CSN, mfl 2024). Gymnasieeleverna svarade på enkäter i åk 3 i gymnasiet år 2020

³ En ny kartläggning av delvis samma arbetsgrupp som genomförde SUHF-rapporten pågår inom ramen för ett initiativ av Eva Wiberg med syfte att mynna ut i en ansökan till Riksbankens Jubileumsfond om långsiktigt forskningsstöd till språkämnerna.

och deras vidare studieval följdes senare upp fram till sommaren 2023. Undersökningen visade att det är betydligt fler som har för avsikt att gå vidare till högre utbildning än vad som faktiskt gör det, särskilt gäller det elever på yrkesprogram i gymnasieskolan.

När eleverna i åk 3 svarade angående deras tänkta studieplaner i första hand visade svaren att teknik och samhällsvetenskap är de mest populära ämnesområdena (12% för respektive område). Den lägsta andelen elever (1%) planerade i första hand att studera språk (se Diagram 1 nedan). Samtidigt visade uppföljningsstudien (CSN mfl, 2024) att dessa elever i störst utsträckning av alla elever faktiskt påbörjade sina planerade studier.⁴ Hela 91% av gymnasieeleverna som planerade att läsa språk började *de facto* att läsa språk på universitet och högskolor (se Diagram 2 nedan) men det är värt att påminna om att antalet elever var från början få.

Figur 4. Vad vill du studera i första hand?

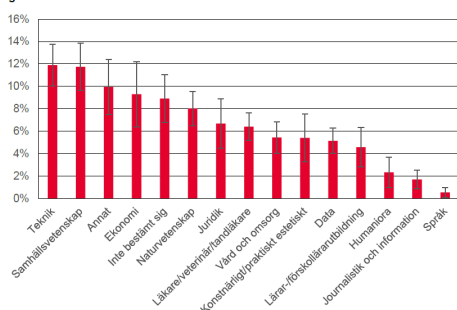

Diagram 1. Studieplaner i första hand (CSN mfl, 2020: 18, Figur 4)

Diagram 5.6 Andel som sökt till planerad utbildningsinriktning bland de som började studera mellan höstterminen 2020 och vårterminen 2023. Fordelat efter utbildningsinriktning, procent

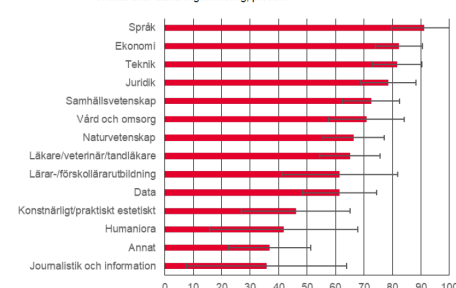

Diagram 2. Andel som sökt planerad utbildning bland de som började studera HT20 och VT22 (CSN mfl, 2024: 25, diagram 5.6)

När det gäller utbildningsformer svarade åtta av tio elever att de planerade att läsa ett program medan knappt 5 procent planerade att läsa en fristående kurs inom de närmsta tre åren (CSN mfl, 2020). Av dem som inte redan planerade att läsa hela utbildningen utomlands var runt 45 procent intresserade av att genomföra en del av utbildningen utomlands medan runt 30 procent inte var intresserade av att läsa del av utbildningen utomlands. De flesta elever (3 av 4) ville studera på heltid.

Gymnasieeleverna ville i första hand studera för att få ett intressant jobb eller ett jobb med hög lön (CSN mfl, 2020). Enkäten innehöll också frågor om var och hur eleverna får information om högskolestudier. Av de elever som börjat studera på högskoleförberedande program var det vanligast att få

⁴ SCB har sedan läsåret 1992/93 undersökt intresset för att börja studera på universitet/högskola bland elever i gymnasieskolans åk 3. Tabeller i statistikdatabasen visar att andelen elever som i åk 3 planerar att läsa språk vid universitet och högskolor i stort sett legat konstant kring 1-3%, något högre hos kvinnor. Under en period i början av 2000-talet var andelarna något högre. Bland kvinnor på samhällsprogrammet uppgav 10% läsåret 2001/02 att de planerade att läsa språk. 2013/14 var motsvarande siffra 3% och läsåret 2021/22 mindre än 1%. Se vidare <https://www.scb.se/uf0513>

information om universitets- eller högskolestudier från vänner och anhöriga. Särskilt vanligt är det att söka information via webbplatser av olika slag. 75% av de som faktiskt börjat studera ett högskoleförberedande program fick information via studera.nu men även universitetets egna webbplatser är viktiga informationskällor inför studieval (CSN mfl, 2024).

2.2. Vilka är studenterna i främmande språk?

Det finns ingen samlad kunskap i Sverige om vilka studenterna i främmande språk är, vilken bakgrund de har och varför de väljer att studera främmande språk, men det finns ett antal olika undersökningar som tillsammans kan ge vissa insikter.

2.2.1. Studenternas bakgrund

Bryntesson et al. (2024) har i en utbildningssociologisk kartläggning av nybörjarstudenterna (VT2020–HT2022) vid UU undersökt kön, svensk/utländsk bakgrund, föräldrarnas utbildningsnivå samt var i Sverige studenterna läst sin gymnasieutbildning i förhållande till de program och fristående kurser där studenterna antagits. I en inledande översikt av lärosäten i Sverige visar Bryntesson et al. (2024:17, Fig 6) att studenterna vid UU och LU på lärosätetsnivå hamnar mycket nära varandra i den fyrfältsmodell Börjesson (2016) tagit fram. Det innebär att det som framkommer om UUs studenter i främmande språk kan antas stämma även för språkstudenter på LU. Av UUs tre större program i språk är det Språkvetarprogrammet (180 hp, grundnivå) av särskilt intresse. Bland studenterna på detta program finns en överrepresentation, som dock är under snittet för UU, av personer med högutbildade föräldrar, en överrepresentation av andel studenter med höga betyg från gymnasieskolan (över 17,5 i genomsnittligt meritvärde), en högre andel kvinnor än män och en liten underrepresentation av studenter med helsvensk bakgrund i förhållande till genomsnittet vid UU. Av de som påbörjade programmet hade lite drygt 3% en gymnasieexamen från Skåne (Bryntesson et al., 2024: 65f, Tabell 30, 31 och 34).

När det gäller fristående kurser är det intressant att konstatera att det finns en stor variation bland studenterna med avseende på de variabler som Bryntesson et al. (2024) undersöker. Studenter i olika språk har alltså olika bakgrund, t ex vad gäller genomsnittligt meritvärde från gymnasieskolan. UU studenterna i franska toppar listan över studenter på alla samtliga undersökta fristående kurser vad gäller överrepresentation av studenter med höga betyg, tätt följt av studenterna i tyska, ryska och arabiska medan studenter i andra främmande språk har mer genomsnittliga meritvärden (2024: 98, Tabell 60). När det gäller föräldrars utbildningsnivå toppar studenterna i tyska, följda av studenter i ryska medan studenterna i polska ligger nära genomsnittet (Bryntesson et al., 2024: 106, Tabell 63). Liknande slutsatser framkom i Schoug (2008:94, se vidare nedan) där endast en tredjedel av språkstudenterna hade föräldrar med examen från högre utbildning. Slutsatsen måste alltså vara att språkstudenter är en mycket heterogen grupp vad gäller utbildningssociologiska variabler.

2.2.2. Studenternas motiv för att studera främmande språk

Det finns förstås stora kunskaper och erfarenheter inom språkämnena vid lärosätena vad gäller studenternas motiv för att studera främmande språk, men det är inte en kunskap som ännu verkar ha sammanställts på något systematiskt sätt. I Enkvists intervjustudie (2005) som är en av få undersökningar som gjorts av utbildningar i främmande språk med ett inifrån perspektiv, ingick inte studenter och inga frågor om studenternas syften ställdes direkt, även om det ändå framskymtar i en del av svaren (se t ex Enkvist, 2005:70). Det går emellertid att dra vissa slutsatser om motiv och studiemönster i främmande språk från en del andra rapporter bl a från Danmark.

I en dansk intervjustudie med 160 språkstudenter publicerad av *Det Nationale Center For Fremmedsprog* (NCFF, se vidare avsnitt 5.1) undersöktes bl a varför studenterna valt att studera språk och deras upplevelser av studierna (Barfod Lund et al., 2025). De främsta anledningarna var att studenterna ville behärska språket (ännu) bättre och att de hade ett intresse för språkens och språkområdenas historiska förhållande, kulturer och litteraturer. Språkstudenterna hade ofta positiva erfarenheter från sina språkstudier i skolan och hade mött goda och inspirerande språklärare där. En del studenter nämnde betydelsen av utlandsvistelser och att de uppfattade att de hade en viss talang för att lära sig språket.

De danska språkstudenterna på de språk- och litteraturinriktade programmen hade få föreställningar om en yrkeskarriär med språket och det var inte en bevekelsegrund för att välja språkstudier undantaget lärarstudier. Möjligheten att bli lärare i språk nämndes av många studenter men inte som en drivkraft i valet av studier utan i första hand som en möjlighet till arbete där studierna kan komma till användning. Språkstudier på yrkesprogram som t ex kombinerade språk och ekonomi hade emellertid också specifika karriärplaner där de förväntade sig att deras värde på arbetsmarknaden skulle öka med språkkunskaper.

I en lite äldre undersökning från LU/HT om Humaniora i yrkeslivet (Schoug, 2008) gav emellertid språkstudenter uttryck för tankegångar som kan tyda på mer nyttotänkande:

Sammanfattningsvis kan vi se en tendens bland språkstudenterna att motivera sina val med ämnets användbarhet, vilket skiljer dem från de alumner som bedrivit historisk-filosofiska eller teologiska studier, som snarare föranleds av ”intresse” eller ”nöje”. En grundläggande skillnad är således att språkstudierna betraktas som en säker framtidsinvestering, även om man inte vet vart de till sist skall leda, medan historisk-filosofiska studier snarare motiveras av sin omedelbara tillfredsställelse.
[Schoug, 2008:39]

Som en fortsättning på Schoug (2008) genomfördes en alumnundersökning 2019 (Hammar, 2021) där lite drygt 2000 humanioraalumner från LU/HT svarade på en bred enkät efter avslutade studier. Undersökningen visade att det grundläggande motivet för valet av studier var genomgående intresse för ämnet (98% av de svarande varav två av tre i mycket hög grad). Det resultatet stämmer alltså mycket väl överens med det som framkom i Barfod Lund et al (2025). När det gäller det som studenterna har lärt sig lyfter de svarande särskilt fram generiska färdigheter (t ex självständigt arbete,

tidsplanering, källkritik, presentation och informationshantering) men samtidigt rapporterar Hammar (2021: 40) att en del respondenter ”framhåller även de specifika ämneskunskaperna. Inte minst gäller detta för språk.”

2.2.3. Studiemönster: direktövergångar och återvändare till studier i främmande språk

Studier i främmande språk samlar studenter med olika studiebakgrund. När det gäller elever som direkt går vidare från gymnasiet till högre utbildning, sk direktövergång, visar Skolverket (2018a) i en registerstudie att majoriteten av eleverna som går direkt vidare till högskolan läser teknik, juridik och samhällsvetenskap. När det gäller direktövergångar till humaniora kommer studenterna från estetiska och humanistiska programmet, men 16 procent av eleverna kommer från det volymmässigt största programmet, samhällsvetenskapsprogrammet, vilket innebär att majoriteten av studenterna inom humaniora och teologi kommer från just detta gymnasieprogram. Dessa studenter påbörjar i stor utsträckning kortare högskolekurser främst inom humaniora. Studien skiljer dock inte ut ämnesgrupper som t ex språk utan beskriver övergångar till större ämnesområden som Humaniora.

En annan grupp språkstudenter är sk återvändare som studerar språk som del i ett livslångt lärande. Som ett led i ett pågående större analysarbete publicerade SUHF en rapport 2024 om lärosätenas utbildningsutbud (Amnéus & Fredman, 2024). Rapporten tar utgångspunkt i att livslångt lärande ingår som ett av flera uppdrag för universitet och högskolor. Enligt rapporten finns en ökad efterfrågan på kompetensutveckling för yrkesverksamma, bl a som en följd av det nya omställningsstudiestödet. Det kursbaserade utbildningssystemet utgör därmed en fördel eftersom det erbjuder en flexibilitet som är nödvändig. Majoriteten (59%) av de registrerade (HT 2019) som var återvändare till akademiska studier (efter att redan ha avlagt en examen) läste fristående kurs. SUHF:s rapport visar att återvändarstudenterna framförallt var studenter inom områdena pedagogik, främmande språk och språkvetenskap. Lärosätena själva pekade också ut fristående kurser i engelska som särskilt intressanta för yrkesverksamma, men även andra språk torde kunna vara intressanta här, särskilt för att kunna ställa om och utbilda sig till ämneslärare i moderna språk.

Europarådet har identifierat flerspråkighet som en av åtta nyckelkompetenser i det livslånga lärandet (European council, 2018). En viktig fråga har varit hur utbildning i det livslånga lärandet ska kunna dokumenteras och presenteras t ex för en arbetsgivare eller en annan utbildningsanordnare. I samband med det har begreppet *mikromerit* lanserats. EU-kommissionen (2021) har definierat mikromeriter enligt nedan:

A micro-credential is the record of the learning outcomes that a learner has acquired following a small volume of learning. These learning outcomes have been assessed against transparent and clearly defined standards. Courses leading to micro-credentials are designed to provide the learner with specific knowledge, skills and competences that respond to societal, personal, cultural or labour market needs. Micro-credentials are owned by the learner, can be shared and are portable.

*They may be standalone or combined into larger credentials. They are underpinned by quality assurance following agreed standards in the relevant sector or area of activity.*⁵

SUHF (2024) konstaterar i en vägledning för svenska lärosäten att fristående kurser uppfyller alla principer för mikromeriter. Kurserna är kvalitetssäkrade och forskningsanknutna och har en ”excellent, modulbaserad och flexibel grundstruktur” (SUHF, 2024: 2) som dock inte utnyttjas fullt ut idag. Vägledningens syfte är att förbättra lärosätenas arbete med att både ge ”trovärdighet och utvecklingskraft framåt” (SUHF, 2024:2) i det fortsatta arbetet med fristående kurser. RISE slutrapporterade nyligen ett större projekt som skett i samverkan med Yrkeshögskolan och UHR som bl a diskuterade system för att beskriva och validera mikromeriter som tillägnats som ett resultat av både genom formellt och informellt lärande (RISE, 2024). Främmande språk diskuteras inte specifikt i projektet eller rapporten men det är uppenbart att tillämpningar på språkområdet ligger nära till hands. Rapporten beskriver också hur EU inom ramen för *European Learning Model* (ELM) arbetar med en strategi och en gemensam standard för hur dessa mikromeriter ska utformas och dokumenteras.

2.3. Arbetslivets behov av språkkompetens och sambandet mellan språkkompetens, sysselsättning och lön

I Sverige saknas det i stor utsträckning kunskap om arbetslivets behov av språkkompetens. Frågan har heller inte varit på bordet i de sammanhang där den kunde ha haft sin plats (se diskussion i Granfeldt et al., 2019).⁶ I den statliga utredningen *Ett arbetsliv i förändring* (SOU 2017:24) kartlades nya trender och arbetsformer i Sverige, både idag och i framtiden. Frågan om framtida språkbehov i ett arbetsliv under förändring berördes dock endast vid något enstaka tillfälle. Detta är inte ovanligt, då det i Sverige saknas en samlad diskussion om språkens betydelse för framtidens arbete och arbetsliv. I stället har språk i arbetslivet behandlats ur separata perspektiv, såsom språkkunskapernas roll för invandrares och migranternas etablering på arbetsmarknaden (se t.ex. Rooth & Åslund, 2006), flerspråkighet i arbetslivet (se t.ex. Sundberg, 2004) samt företagets behov av främmande språk (Fjellkner & Krantz, 2011; Rosén, 2017). Bland dessa perspektiv är det förstnämnda det mest utforskade, både i Sverige och internationellt.

Internationell forskning visar att det finns ett tydligt samband mellan språkkunskaper, sysselsättning och lön, även när generell utbildningsnivå beaktas. Enligt data från det OECD-initierade PIIAC-programmet (*Programme for the International Assessment of Adult Competencies*) varierar dock sambandet mellan läsfärdighet och lön i olika länder (Lane &

⁵ <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-01/micro-credentials%20brochure%20updated.pdf>

⁶ Detta avsnitt är baserat på Granfeldt et al. (2019).

Tankesmedjan *LU Futura* ordnade ett seminarium med titeln *Språk och kommunikation i framtidens arbetsliv* (2019) som en del av seminarieserien *Framtidens arbetsliv*. Presentationerna finns tillgängliga på Youtube, se bl a <https://youtu.be/be0PhXQI9mY?si=YBd6xLUf67Fo2clA>

Conlon, 2016), där Sverige placerar sig strax under OECD-genomsnittet. För invandrade till Sverige visar Rooth och Åslund (2006) att mer än hälften av sysselsättningsgapet mellan infödda och invandrade kan förklaras av individers språkkunskaper.

Liknande samband mellan kunskaper i främmande språk, sysselsättning och lön är betydligt mindre utforskade. I den svenska kontexten saknas forskning helt och det som finns att tillgå är ett antal rapporter. En enkätundersökning av Lärarnas Riksförbund (LR) och Svenskt Näringsliv (Fjellkner & Krantz, 2011) visade att 42 % av medelstora företag kräver ytterligare ett språk utöver engelska, och en tredjedel ansåg att bättre språkkunskaper skulle stärka verksamheten. En uppföljande studie 2015 (LR, 2016) bekräftade dessa resultat: cirka 30 % av små och medelstora företag efterfrågade språkkunskaper utöver svenska och engelska vid rekrytering. I båda undersökningarna var tyska det mest efterfrågade språket, vilket även Rosén (2017) fann i en studie av exportföretag i Kronobergs och Kalmar län. Samtliga dessa undersökningar är idag 10 år eller äldre och tillkom innan den senaste AI-utvecklingen. Det vore mycket angeläget att undersöka området med dagens förutsättningar, vilket nu görs t ex i Danmark (se nedan).

Internationellt finns det något mer forskning på området, särskilt i Europa. I en genomgång av publicerad forskning konstaterade Gazzola (2016) att de europeiska studier som finns är eniga på tre punkter: (i) inkomstskillnader kan delvis förklaras av kunskaper i främmande språk, (ii) hög språkfärdighet i främmande språk belönas avsevärt mer än låg språkfärdighet, och (iii) engelska har det högsta ekonomiska värdet för européer på arbetsmarknaden. Dock varierar avkastningen av språkkunskaper beroende på land och yrke, och engelska är inte det enda främmande språket som kan ge ekonomiska fördelar.

En annan översikt (Beadle et al., 2015) visar att behovet av främmande språk i näringslivet beror på faktorer som internationella kontakter, exportverksamhet, sektor och tjänstebeskrivning. Engelska är viktigast i alla länder och sektorer, medan näst viktigaste språket ofta är ett grannspråk, t.ex. tyska i Sverige och Danmark, franska i Italien och ryska i Estland och Lettland. Studien konstaterar också att i 11 av 28 länder, inklusive Sverige, matchar inte det mest studerade språket arbetsmarknadens behov – i Sverige läser ca 40 % av grundskoleelever spanska, medan tyska är det mest efterfrågade främmande språket utöver engelska.

I Danmark har det *Nationale Center for Fremmedsprog* (NCFF) (se vidare avsnitt 5.1 nedan) publicerat en rad rapporter om behovet av språkkompetens i främmande språk i arbetslivet. I en rapport undersökte Simonsen et al. (2020) behovet av franska och tyska i arbetslivet inom privata och offentliga verksamheter. I rapporten definieras tre olika typer av behov: 1) ett objektiva behov (definierat av frekvensen av kontakter med verksamheter i olika länder), 2) ett subjektivt behov (definierat som företrädarnas egna uppfattningar) och 3) ett omedvetet behov (definierat som skillnaden mellan det objektiva och det subjektiva behovet). Överlag visar rapporten på ett betydande glapp mellan behov och tillgång på både franska och tyska, men intressantast är kanske att det omedvetna behovet är stort. Det innebär att det inte räcker att fråga verksamheterna om vilket

behov av språkkompetens de har eftersom det inte nödvändigtvis är synligt för dem själva.

I en annan rapport från NCFF (2024) undersöktes uppfattningar om behovet och nyttan med kunskaper i främmande språk i olika verksamheter genom en intervjustudie med både chefer (n = 5) och medarbetare (n = 8) i ett antal olika företag inom service, produktion och handel. Både små, medelstora och stora företag finns representerade i urvalet. De flesta är danska företag eller en del av internationella koncerner. En gemensam nämnare är att samtliga verksamheter är internationellt orienterade.

En sammanställning av intervjuerna visade att de flesta anställda har arbetsuppgifter där språkkompetenser ses som ett grundläggande verktyg, men chefer betonar att tjänsterna även kräver andra färdigheter, såsom analytisk förmåga, sammanfattning, planering, koordinering och projektledning. Alla intervjuade medarbetare hade en språkutbildning av något slag och de såg den som central i arbetet. Dock handlar det inte alltid om kunskap i ett specifikt språk, utan även om en mer generell språkförståelse och analytisk kompetens kopplad till deras utbildning.

Chefernas beskrivning av efterfrågade språkkompetenser speglar företagets viktigaste marknader, med särskilt fokus på tyska. Behovet styrs av befintliga marknader, vilket också påverkar rekryteringen. Mindre och medelstora företag lyfter fram engelska som *lingua franca*, men oftare av nödvändighet än av önskan. Andra språk främst efterfrågas där marknadens storlek och tillgången på kompetens kan motivera det.

Språkkompetens beskrivs som både språkfärdighet och kunskap om hur språk fungerar samt skillnader mellan språk. Både chefer och medarbetare kopplar språkfärdighet till kultur- och kommunikationsförståelse. Enligt de intervjuade i undersökningen måste språkkompetens alltid innebära att utveckla insikt i kulturella och kommunikativa faktorer. Språkfärdighet är förstås en grund, men det blir enligt rapporten en verklig kompetens först när den kombineras med interkulturell kommunikativ förmåga.

Både chefer och medarbetare framhåller att direkt kommunikation med kunder och samarbetspartners på deras eget språk kan minska osäkerhet. Att gå via en mellanhand, såsom en grossist eller översättningsverktyg, innebär en risk att budskapet förvrängs eller missförstås. Intern språkkompetens i företaget kan bidra till att eliminera denna osäkerhet och säkerställa tydligare kommunikation. En av de intervjuade cheferna säger (NCFF, 2024:33):

Altså vi bruger alle de værktøjer, der er tilgængelige. Og vi prøver at lave skabeloner. Selvom jeg ikke kan tysk, så kan jeg godt svare en tysk standardmail med en skabelon for eksempel for, at vi [ikke] bliver alt for stive eller ufleksible. Men så kommer man hurtigt til kort, hvis man egentlig godt lige vil knytte en lille ekstra kommentar med eller et eller andet. Fordi det kan man ikke, og man kan egentlig ikke rigtig validere det, man skriver, inde på Google Translate eller andet, om det er korrekt. Altså vi vil egentlig gerne være korrekte. [Virksomheden] står for kvalitet. Så det her med, at vi så begynder at skrive noget, der er lidt noget, vi ikke selv kan stå inde for ... Det er simpelthen bare nødvendigt, at vi er sikre på, at det, vi skriver, det også er korrekt. (L2) [NCFF, 2024:33]

Undersökningen är liten till omfånget men intervjuerna visar på samstämmighet när det gäller synen på behov och nytta av kompetens i främmande språk:

- Engelska används oftast som *lingua franca*, men det är inte problemfritt. Brist på alternativa språklösningar kan innebära förluster, men investering i språk måste vara lönsam.
- Språkkompetens ses främst som ett verktyg för att skapa goda relationer, vilket leder till ökad effektivitet, minskad osäkerhet och i slutändan högre intäkter.
- Språkens påverkan på företagets lönsamhet upplevs som tydlig, men ofta indirekt.
- Språkkompetens är mer än bara språkfärdighet: interkulturell kompetens, kunskap om språkets roll i interaktion

I samtal med Per Tryding, vice vd för Sydsvenska handelskammaren, framkommer en liknande bild. Sydsvenska företag med internationell orientering genom ägandestruktur och/eller verksamhet skulle ha behov av nyckelkompetenser med djupa kunskaper inom främmande språk.⁷ Den kompetensen är enligt Tryding svår att hitta idag.

2.3.1. Det framtida behovet av ämneslärare i skolspråken

En sektor där det är jämförelsevis enklare att undersöka det framtida behovet är utbildningssektorn. Till följd av minskande barnkullar väntas lärarbehovet i grund- och gymnasieskolan totalt sett över alla lärarkategorier succesivt minska under kommande år (Skolverket, 2025). När det gäller ämneslärare i moderna språk, franska, spanska och tyska, kommer dock behovet snarast att öka dels till följd av den nuvarande åldersstrukturen i personalkategorin, dels till följd av den nuvarande andelen obehöriga lärare som är verksamma i framförallt grundskolan. I Skolverkets (2025) prognos över rekryteringsbehov ingår därför ämneslärare i franska spanska och tyska i de ämnen som har den högsta andelen rekryteringsbehov i förhållande till antalet lärare i dag (Skolverket, 2025: diagram 52). Samtidigt är utbildningsvolymerna i moderna språk små, särskilt på gymnasieskolan, vilket gör att behovet av antalet nyexaminerade personer per år blir jämförelsevis lägre i moderna språk än i t ex kärnämnen som matematik. När hänsyn tagits till lärarbenägenheten dvs hur stor andel utbildade lärare som faktiskt börjar arbeta som lärare och till tjänstgöringsomfattningen i språket i en tjänst, kommer Skolverket (2025) fram till följande prognoser för ett årligt examinationsbehov i skolspråken:

⁷ Intervju Per Tryding 2024-10-03

Tabell 1. Skolverkets prognos för årligt examinationsbehov av lärare i skolspråken (antal personer)⁸

Språk	2024 – 2028		Total	2029 – 2038		Total
	Åk 7-9	Gy.		Åk 7-9	Gy.	
Franska	75	40	575	40	20	600
Spanska	190	55	1225	50	30	800
Tyska	100	45	725	40	25	650
Övriga språk	25	25	250	10	10	200

Utifrån Skolverkets (2025) prognos kommer det lågt räknat att behövas examineras drygt 1000 ämneslärare i franska och tyska och 2000 ämneslärare i spanska fram till 2038 för att svara mot behovet baserat på 2023 års volymer. I övriga språk skattas behovet till ca 450 examinerade lärare.

Enligt statistik från UKÄ (2023) är det nuvarande antalet examinerade ämneslärare betydligt lägre än det behov som kommer att finnas, framförallt under perioden fram till 2028. Läsåret 2020/21 examinerades ca 30 ämneslärare i franska med inriktning 7-9 och ca 20 med inriktning gymnasieskola. Motsvarande siffror för spanska var ca 75 (åk 7-9) och ca 50 (gymnasiet). I tyska är gapet allra störst med ca 20 examinerade ämneslärare med respektive inriktning.⁹

2.3.2. Utrikesdepartementets utbildningar: Diplomatprogrammet, Utrikesadministratörsprogrammet och Assistentprogrammet

Utrikesdepartementet har tre olika utbildningsprogram där en plats på utbildningen samtidigt innebär en anställning. För samtliga utbildningar krävs goda eller mycket goda färdigheter i flera språk och därför inkluderas dessa utbildningar här.

Diplomatprogrammet är ett traineeprogram på fyra månader som syftar till att förbereda framtida svenska diplomater för arbete inom utrikesförvaltningen.¹⁰ Det innefattar både Utrikesdepartementet i Stockholm och Sveriges cirka 100 utlandsmyndigheter.

⁸ Antalen i tabellen är avlästa från Diagram 54 respektive Diagram 58 i Skolverket (2025, bilaga) och därför ungefärliga. Skolverket preciserar inte vilka språk som ingår i kategorin övriga språk. Av Skolverkets statistik över kursbetyg i de 10 vanligaste moderna språken i gymnasieskolan för läsåret 2023/25 framgår det att det utöver spanska (29 459 elever), tyska (12 777 elever), franska (9551 elever) gavs betyg i italienska (2931 elever), arabiska (1244 elever), japanska (618 elever), danska (600 elever), kinesiska (296 elever), somaliska (226 elever) och ryska (152 elever). Se vidare <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik>

⁹ Ungefärliga siffror ges efter avläsning av Figur 25 i UKÄs rapport (2023).

¹⁰ <https://www.regeringen.se/jobba-hos-oss/diplomatprogrammet/>

För att vara behörig att ansöka till programmet krävs en avslutad akademisk examen motsvarande minst en fil. kand. Sökande måste ha mycket goda kunskaper i svenska och engelska samt goda kunskaper i minst ett ytterligare något av språken arabiska, franska, mandarin, ryska, spanska eller tyska. Därtill förväntas en bred allmän kunskap om det svenska samhället och ett starkt intresse för både svensk inrikes- och utrikespolitik. Erfarenhet av att ha bott, studerat, praktiserat eller arbetat utomlands är också en viktig merit, liksom ett genuint engagemang för omvärldsfrågor och olika kulturer. Varje år antas ca 15-20 personer till Diplomatomprogrammet. Konkurrensen om platserna beskrivs genomgående som mycket hård med hundratals sökande till ett fåtal platser.¹¹

Utrikesadministratörsprogrammet är ett annat program som förbereder blivande kansliansvariga/handläggare för ett arbete på Sveriges utlandsmyndigheter och på Utrikesdepartementet i Stockholm.¹² Anställningen inleds med en cirka sex månader lång utbildningsperiod som kombinerar teoretisk och praktisk utbildning inom utrikesförvaltningens olika verksamhetsområden.

För att söka krävs svenskt medborgarskap, akademisk utbildning och minst fem års relevant arbetslivserfarenhet, gärna inom offentlig förvaltning. Kunskaper i svenska och engelska. Kunskaper i ytterligare ett världsspråk som franska, spanska, tyska, ryska eller arabiska är enligt informationen önskvärda. Erfarenhet av att ha bott och arbetat utomlands är en fördel. Till programmet antas ca 10 personer varje år.

Assistentprogrammet rekryterar personer med ”bred erfarenhet från att ha arbetat med administrativt verksamhetsstöd i privat eller statlig regi”.¹³ De antagna arbetar både i Stockholm och på olika platser runt om i världen där Sverige har en närvaro. För att kunna söka utbildningen krävs gymnasieutbildning och goda kunskaper i svenska och engelska samt helst i ytterligare ett världsspråk som franska, ryska, spanska eller tyska. Till programmet antas ca 10 personer varje år.

2.4. Förkunskapernas betydelse för prestationer

Förkunskapernas betydelse för prestationer i högskolestudier har varit föremål för diskussioner under mycket lång tid och i alla ämnesområden. Enkvist (2005) genomförde en intervjustudie med 58 högskolelärare (doktorander, adjunkter, lektorer och professorer) där frågorna handlade om förändringar sedan 1990 (studien genomfördes 2004-2005). De intervjuade är enligt rapporten i stort sett samstämmiga i att tycka att förkunskaperna har försämrats på ett antal områden. Det gäller ämnesspecifika kunskaper, i synnerhet grammatisk analys och grammatisk terminologi men också textordkunskap och skrivförmågan (Enkvist, 2005: 52 ff). Men det gäller också

¹¹ En uppgift från 2020 gör gällande att ca 800 personer söker Diplomatomprogrammet varje år varav ca 180 går vidare till intervjuer och tester.

¹² <https://globalbar.se/2020/07/uds-rektor-diplomater-maste-representera-hela-sverige>

¹³ <https://www.regeringen.se/jobba-hos-oss/utrikesadministratorsprogrammet/>

¹⁴ <https://www.regeringen.se/jobba-hos-oss/assistentprogrammet/>

studieteknik, disciplin, arbetsvilja och allmänbildning. En del av intervjupersonerna nämner den stora spännvidden i förkunskaper som enligt en lärare varierar från ”mycket goda till absurt låga” (Enkvist, 2005: 53).

På ett allmänt plan konstaterar Skolverket i en undersökning betygen från gymnasieskolan har stor betydelse för högskolestudenternas prestation (Skolverket, 2019). Skolverket konstaterar att bland studenterna från gymnasiet teknikprogram respektive samhällsvetenskapsprogram har lägst genomsnittliga gymnasiebetyg. I synnerhet på de tekniska universitetsutbildningarna tycks förkunskaperna vara otillräckliga i förhållande till kraven.

Skolverket (2019) undersökte i en intervjustudie vilken utsträckning gymnasiet högskoleförberedande program gjorde eleverna förberedda för universitetsstudier och vilka kunskaper och färdigheter som krävdes för att lyckas med studierna. Intervjuer gjordes med högskolelärare på ett samhällsvetenskapligt program (treårig utbildning) och två tekniska program (treårig högskoleingenjörsutbildning och femårig civilingenjörsutbildning). Inga utbildningar i språk ingick i studien men man valde utbildningar med förhållandevis låga söktryck där det krävdes relativt låga antagningspoäng eller där det fanns ett lågt antal förstahandssökande i förhållande till antalet antagna studenter.

De intervjuade lärarna lyfte fram självständighet, motivation och intresse som särskilt viktiga för framgång i studierna, vilket de menade på ett sätt kunde vara viktigare än de ämnesspecifika förkunskaper som direkt kan kopplas till gymnasieutbildningens ämnen. Lärarna på den samhällsvetenskapliga utbildningen resonerar kring att en konsekvens av högskolans breddade rekrytering är att universitetsutbildningarna måste bli bättre på att ”möta studenterna där de är” (Skolverket, 2019: 8). Samtidigt pekar högskolelärarna på att det behövs mer dialog och samverkan med gymnasielärare och gymnasieskolan dels för att få kunskap om gymnasieskolans innehåll och krav, en också för att gymnasielärarna skall få kunskap om vilka förkunskaper och förmågor som eleverna behöver ha som nybörjarstudenter.

2.4.1. Utvecklingen av skolämnet Moderna språk

Av särskilt intresse för universitetens utbildningar i skolspråken är innehållet, kraven och resultaten i skolämnet Moderna språk. Området är för stort för att genomlysas i detalj här men några punkter förtjänar att lyftas fram eftersom de har relevans för diskussionen om förkunskapernas roll.

Med de nya läroplanerna Lpo 94 och Lpf 94 genomgick kursplanerna i Moderna språk större innehållsliga förändringar. De kursplaner som då trädde i kraft och som senare reviderats (2000, 2011, 2022, 2025) grundar sig i större utsträckning än tidigare på en funktionell och kommunikativ syn på språkinläring.

I kursplanen för Moderna språk 3 (MODXXX03) (Skolverket, 2025) sägs t ex att ”Eleverna ska ges möjlighet att, genom språkanvändning i funktionella och meningsfulla sammanhang, utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Språkundervisningen utgår från språkanvändning med fokus på tre centrala förmågor: reception, produktion och interaktion,

vilka framhåvs tydligt i kursplanens centrala innehåll. En viktig del i utformningen kursplanerna i moderna språk är Europarådets ”Gemensam europeisk referensram för språk, lärande, undervisning och bedömning” (GERS, Skolverket 2007). GERS är en etablerad och mycket använd europeisk referensram som definierar generella språknivåer. GERS har fått ett enormt genomslag i Europa och i delar av övriga världen vad gäller språkundervisning och inläring.

Kunskaper och färdigheter i grammatik och grammatisk analys, som i Enkvists (2005) studie beskrevs som det område där förkunskaperna saknas mest hos studenterna i främmande språk, beskrivs i nuvarande kurs- och ämnesplaner som ”grammatiska strukturer” under punkten ”språkliga företeelser” tillsammans med flera andra företeelser som uttal, vokabulär och flerordsuttryck. Vilka grammatiska strukturer som ska behandlas specificeras inte eftersom urvalet dels varierar i olika språk (kurs- och ämnesplanerna är gemensamma för alla moderna språk), dels därför att urvalet skall göras utifrån de funktionella situationer och kommunikativa färdigheter som eleverna tränar på olika nivåer. Det innebär att grammatik och grammatisk analys inte ska utgöra kunskaper och färdigheter i sig utan behandlas i undervisningen för att stödja utvecklingen av den funktionella och kommunikativa färdigheten.

När det gäller hur de faktiska kraven på eleverna i moderna språk eventuellt förändrats över tid finns det inte några systematiska studier eller rapporter. Tholin & Lindqvist (2009) rapporterar emellertid att flera av de åtta lärare i moderna språk (grundskolan) de intervjuade svarade att de successivt fått sänka kraven på eleverna, särskilt vad gäller grammatik. Situationen för moderna språk i grundskolan är komplex och påverkas av att ämnet inte är obligatoriskt, vilket också innebär att eleverna kan hoppa av. Det finns alltså en press på lärarna att både rekrytera elever till ämnet och få elever att stanna kvar (Tholin & Lindqvist, 2009: 72).

När det slutligen gäller resultaten i moderna språk finns det inte heller många studier att förlita sig på. De studier som finns pekar på att många elever – kanske en majoritet – inte når de förväntade färdighetsmålen. I den europeiska språkstudien (European Commission, 2012) där elever i åk 9 (motsvarande) från 15 länder deltog visade sig resultaten i spanska (det språk som testades utöver engelska i Sverige) att en endast en liten del av eleverna nådde förväntade färdighetsnivåer i skrift. En studie av muntlig färdighet (producera själv och interagera) i franska, spanska och tyska i åk 9 (Granfeldt et al., 2023) visade att av de deltagande 122 eleverna nådde endast 45% den färdighetsnivå enligt GERS-skalan (A2.1) som eleverna förväntas ha i slutet av grundskolan. Dessa resultat kontrasterar mot en undersökning av betygen i det muntliga nationella provet i moderna språk i årskurs 9 (Axelsson et al., 2020). Studien bygger på frivilligt inrapporterade betyg för elever som gjorde det nationella provet år 2019. Drygt 4800 betyg rapporterades in och i den muntliga delen av provet rapporterades endast mellan 4-8% av eleverna ha fått betyget F (underkänt, dvs ej nått målen).

Skolverket (2017) tittade på vilka kurser som saknades hos elever som varit nära gymnasieexamen (mer än 2000 godkända poäng). Undersökningen omfattade 6 845 elever som fick studiebevis nära examen läsåret 2015/2016. Kurser i Moderna språk (steg 3) ligger här på sjätte plats (de vanligaste

kurserna som saknades var Matematik 3b, 2b samt gymnasiearbetet). För elever på samhällsvetenskapsprogrammet saknades flera kurser i moderna språk medan kurser i Moderna språk inte finns med bland de kurser som saknas för examen bland elever på naturvetenskapsprogrammet eller teknikprogrammet.¹⁴

Sammanfattningsvis går det alltså att konstatera att innehållet och målen för Moderna språk fått en mer funktionell och kommunikativ inriktning som sannolikt successivt har implementerats i undervisningen. Det innebär att studenter som söker sig till universitetsutbildningar i skolspråken inte har samma förkunskaper inom t ex grammatik och grammatisk analys som tidigare generationer, vilket säkert försvårar övergången. Om den reella språkfärdighetsnivån dessutom inte är tillräckligt hög, blir universitetsstudier för elever som kommer direkt från gymnasiet mycket utmanande. De intervjuade högskolelärarna i Enkvist (2005: 68f) talade redan för 20 år sedan om sänkta krav vad gäller t ex omfång av texter som studenter kan förväntas läsa och den språkliga svårighetsgraden på dessa. Ingentingen tyder på att den trenden har vänt eller stannat upp sedan dess.

Ett tecken på det är t ex att flera utbildningar i skolspråken vid olika lärosäten förlängts så att det tar fyra terminer att läsa upp till kandidatnivå istället för som tidigare tre (t ex i franska vid SU). Antalet sk preparandutbildningar som siktar in sig på just övergången mellan gymnasiet och universitetens grundkurs har också ökat. Konsekvenserna av dessa förlängda utbildningar vad gäller t ex antalet studenter som fortsätter till kandidatnivå eller till avancerad nivå är dock inte klarlagda.

2.5. AI och språkutbildningar

Den nya generationens AI kan lära sig från talade eller skriftliga data och sedan beskriva dessa för en annan AI som kan utföra (generera) samma uppgifter. Genom att använda neurala nätverk kopplade till ett förtränat språkförståelsenätverk (stora språkmodeller) efterliknar många AI-system mänsklig språkbehandling. Detta öppnar för en framtid där maskiner kan kommunicera och lära av varandra. Den nya AI-eran är i grunden ett resultat av genombrott i språkteknologi och språkbehandling och sätter språk, kommunikation och lärande i fokus på ett nytt sätt.

Generativ AI väntas ha konsekvenser för både lärandet och användandet av främmande språk, men i nuläget är osäkerheten stor kring hur. Tidiga kommenterar har pekat åt många olika håll och ofta med drastiska rubriker.¹⁵ Några mer samlade initiativ har precis påbörjats.

¹⁴ Givet att studenter i språk i stor utsträckning kommer från Humanistiska programmet, Estetiska programmet och Samhällsvetenskapsprogrammet hade varit relevant att jämföra genomsnittliga betyg i Moderna språk från olika gymnasieprogram men Skolverket redovisar inte sin statistikdatabas (SIRI) avgångsbetyg på kurs/ämnesnivå utifrån program.

¹⁵ Se t ex *The Atlantic*

<https://www.theatlantic.com/technology/archive/2024/03/generative-ai-translation-education/677883/>, *The Pursuit*

<https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/ai-means-a-rethink-of-teaching-foreign->

ECML (Europarådet) påbörjade hösten 2024 ett fyraårigt projekt *AI for language education* med fokus på både grund- och gymnasieskolan samt universitet.¹⁶ Projektet har ännu inte producerat några resultat men blir viktigt att följa. I den inledande fasen görs en kunskapsinventering där Sverige bidrar.

Publicerad forskning inom området är ännu mycket begränsad (se t ex Ericsson & Johansson, 2023, Vogt & Lindt, 2023) och har mest fokuserat på hur olika AI kan användas i språkundervisningen. När det gäller språkutbildningarnas innehåll och uppläggning är en bedömning att muntlig språkfärdighet kommer att prioriteras mer i framtidens språkutbildningar eftersom AI-systemen väntas kunna översätta och generera text på olika språk med hög kvalitet, åtminstone i större språk. En annan bedömning är att kultur i vid mening och interkulturell kompetens kommer att få en större roll i språkundervisningen och att mindre tid kommer att ägnas åt grammatik och språkliga färdigheter eftersom de områdena kan hanteras framgångsrikt av AI åtminstone i de större språken.

I ett svar på ett regeringsuppdrag angående AI och högskolans framtida utbildningsutbud gör UKÄ (2024) bedömningen att det är en större utmaning att ”skala ut” AI till de stora utbildningarna där det finns sk domänexperter än att skala upp de tekniska utbildningarna (specialisterna). När AI-tekniken har utvecklats (fas 1), skall tekniken implementeras och börja användas (fas 2). Vi befinner oss i början på det andra skedet och det är en lång rad domänspecifika utbildningar, bl a språkutbildningarna, som nu behöver arbeta med implementeringen.

För att undersöka vilka områden som kommer att påverkas mest av AI-utvecklingen arbetade UKÄ (2024) med informanter från tre olika områden: personer från arbetsgivarorganisationer med expertis om kompetensförsörjning, högskolelärare som är involverade i kurser och program med AI-innehåll, forskare inom AI. Informanternas pekade på att den nya generationens AI innebär ”en automatisering av kognitiva uppgifter i allmänhet” vilket förmodas leda till att mycket arbete med text och bild kommer att kunna automatiseras. De yrkesgrupper som t ex berörs finns inom media och kommunikation, översättning, grafisk design, men även administrativa yrkesgrupper där textarbete är centralt, exempelvis administratörer, ekonomiassistenter och handläggare.

UKÄ rekommenderar lärosätena att skyndsamt utveckla forskningsbaserad utbildning i modulform som ger både studenter och yrkesverksamma redskap för att förstå och kunna använda AI i olika domäner. Samtidigt pekar UKÄ på att högskolan, bl a till följd av interna kvalitetssystem, systemet för antagning och resurstilldelningssystemet, generellt sett är

[languages?](https://theconversation.com/lost-in-translation-the-geopolitical-risks-of-declining-foreign-language-learning-in-australia-and-nz-225787?utm_source=pocket_reader) och *The Conversation* https://theconversation.com/lost-in-translation-the-geopolitical-risks-of-declining-foreign-language-learning-in-australia-and-nz-225787?utm_source=pocket_reader

¹⁶ Se vidare <https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2024-2027/AIforlanguageeducation/tabid/5856/language/en-GB/Default.aspx>

långsam när det gäller att utveckla ny utbildning (UKÄ, 2024: 45). En ytterligare utmaning är lärarresurser.

UKÄ föreslår därför att lärosätena samarbetar kring den utmaning som de nu står inför. Lärosäten som har en stabil forskningsgrund kan erbjuda enskilda moduler till andra lärosäten. För att samarbeten skall underlättas behöver lösningar för betalningsmodeller och studieadministration, exempelvis i samband med betygsättning, utarbetas.

2.6. Marknaden för språkutbildningar och överlapp i utbud

Möjligheten att lära sig främmande språk finns idag på många olika håll i samhället. I språkinlärningsforskning görs en skillnad mellan lärande i formella och informella situationer. I formella lärandesituationer följer deltagarna ett planerat kursupplägg av något slag där lärandet är själva syftet med de aktiviteter och bedömningar som genomförs. I informella situationer är lärandet ett resultat av kommunikativa aktiviteter som sker med olika syften t ex i vardagen. För den enskilde innebär språklärande nästan alltid en kombination av lärande i formella och informella situationer särskilt när man betraktar lärandet över tid.

Det finns ett stort utbud av lärande av främmande språk i olika formella situationer med många olika aktörer, särskilt om man inkluderar mobil- eller datorbaserade program, appar och andra verktyg. Språkutbildningar erbjuds i regi av folkhögskolor, studie- och bildningsförbund, svenska och internationella privata aktörer med verksamhet i Sverige och/eller utomlands. Folkhögskolor erbjuder t ex studiemedelsberättigade utbildningar i de stora europeiska språken där studier i Sverige ofta kombineras med studier vid en språkskola i målspråkslandet.¹⁷ Det har inte varit möjligt att här kartlägga detta utbud i detalj, men det är tydligt att det finns överlapp med universitetens utbildningar både vad gäller språkutbud, utbildningsnivåer och åtminstone övergripande innehåll. Därtill har det teknikbaserade lärandet av språk exploderat på senare år.

Språkinlärningsappar som *Duolingo* har miljontals användare världen över. Bland användare i Sverige har nyligen spanska passerat svenska som det mest studerade språket i Duolingo (Duolingo, 2024). Det saknas emellertid kunskap om hur många som studerar främmande språk i dessa former, varför de väljer att göra det i stället för t ex på universitet, med vilka resultat och hur trenderna ser ut.

Det informella lärandet av främmande språk är ännu svårare att fånga. Efter pandemin har studentmobiliteten långsamt ökat igen (UKÄ, 2022), liksom våra resor utomlands (Resebarometern, 2024) men det är fortfarande på lägre nivåer än före pandemin. Informella observationer tyder på att det är relativt vanligt att ungdomar tar ett eller flera sabbatsår mellan gymnasiet och högskolestudier. I en del fall ägnas denna tid åt arbete utomlands där ett

¹⁷ Se t ex Braheskolan - Visingsö folkhögskola <https://www.folkhogskola.nu/sok-skolor/Jonkopings-lan/Braheskolan---Visingso-folkhogskola/Kurser/2025ht/allman-kurs-spanska-visingso-barcelona/>

syfte kan vara att lära sig ett främmande språk på informell väg. Det saknas emellertid forskning och undersökningar även på detta område.

En slutsats är att universitetens utbildningar i främmande språk är del av en större språkmarknad med en rad olika nationella och internationella aktörer där både utbud och övergripande innehåll åtminstone på ytan delvis överlappar. Därtill kommer ett stort antal möjligheter till mobil- och datorbaserade självstudier. Vilka val och varför ungdomar och andra vuxna gör på denna marknad har vi idag liten eller ingen kunskap om.

2.7. Förändringar i utbildningsformer över tid – fristående kurser har minskat men inte i språk

Den helt dominerande studieformen för studier i främmande språk är fristående kurser. Alberius et al. (2017) uppskattade att 95% av alla studenter läser främmande språk genom fristående kurser. I samma rapport skattades andelen studenter på fristående kurs till ca 60% sett över alla ämnesområden, vilket innebär att främmande språk i högre utsträckning än andra ämnen läses som fristående kurs. Utan att ha studerats i detalj är intrycket från intervjupersoner att antalet studieprogram med främmande språk har minskat i antal sedan 2017. Ingenting tyder därför på att andelen studenter som läser främmande språk som fristående kurser skulle ha minskat.

Börjesson et al. (2019) konstaterar i en studie av högre utbildning under perioden 1993 – 2016 att fristående kurser har minskat i förhållande till framför allt generella program. Det gäller både utbildningsutbudet och andel helårsstudenter. Med några få undantag (IT-sektorns kris 2001, finanskrisen 2008 då antalet studenter på fristående kurs ökade) har trenden varit densamma de senaste 30 åren. Börjesson et al. (2019) pekar på en rad olika faktorer som kan förklara utvecklingen. Statsmakterna har signalerat att genomströmning är viktigt vilket lett till en ”programifiering” av högre utbildning (SOU 2015:70) eftersom prestationsgraden är högre hos programstudenter. Sedan 2001 är studiemedelstaket striktare där studiemedel utöver 12 terminer sällan beviljas vilket ledde till en nedgång för antal studerande på fristående kurs. Bologna-reformens införande ledde både till att fler generella program skapades och att en del befintliga program blev längre och därmed krävde fler studiemedelsterminer. Annan forskning har visat att studenter inom Humaniora generellt och på språkutbildningar värdesätter programmen högre jämfört med fristående kurser (Lidegran et al., 2019) inte minst av studiesociala skäl. Från ledningsperspektiv har programmen lyfts fram som enklare att administrera men man pekade också på risken att programifieringen går ut över bildning, frihet och möjligheten att skapa en unik examen (Börjesson et al., 2019).

Den roll som fristående kurs spelar skiljer sig inte oväntat från ett ämnesområde till ett annat. Börjesson et al. (2019) visar att Humaniora och konst dominerats av fristående kurser men att de generella programmen tagit andelar sedan Bologna-reformens införande (se nedan). Andelen registrerade kurspoäng på fristående kurs låg 2016 kring 50% inom Humaniora och konst, en andel som var något högre vid större universitet (ca 60%) enligt Börjesson et al. (2019:20).

Diagram 7. Relativ fördelning av registrerade kurspoäng bland fyra utbildningstyper inom humaniora och konst 1993–2016, nationell nivå.

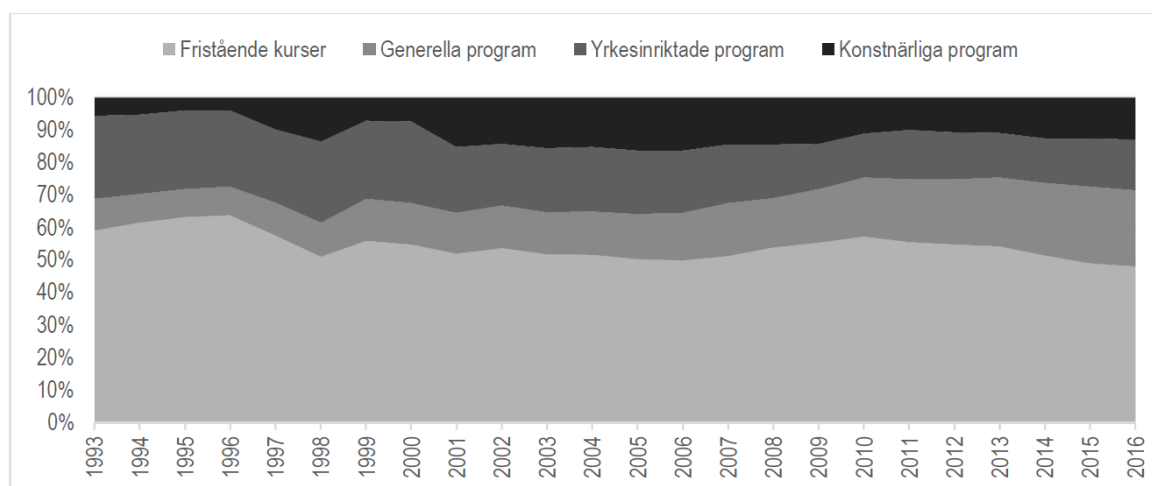

Diagram 3. Från Börjesson et al. (2019: 19)

Både SOU 2015:70 och Börjesson et al. (2019) konstaterar att de fristående kurserna har minskat i antal och i andelar men också att de blivit kortare. Mellan 1994 och 2013 halverades volymen av långa kurser (30 hp) medan volymen av korta kurser (< 30 hp) fördubblades. Fr o m 2007 är utbildningsvolymen för de korta kurserna (< 30hp) större än för de långa kurserna, mycket tack vare distansutbildningar där de korta kurserna ökat i synnerhet (SOU 2015:70, s.166).

Börjesson et al (2019) har även studerat de språkvetenskapliga utbildningarna vid UU. Till skillnad från t ex historie-filosofiska ämnen innebar inte Bologna-reformens införande att andelen studerande på fristående kurser på grundnivå minskade initialt inom de språkvetenskapliga utbildningarna, vilket förklaras med att få program på grundnivå inrättades. På avancerad nivå infördes generella program inom språkämnen och svarade från början för ca en tredjedel av utbildningsvolymen (Börjesson et al., 2019:27).

Börjesson et al (2019) analyserar slutligen utvecklingen i några enskilda främmande språk. Studiemönstret följer här den allmänna trenden och antal studenter i franska, spanska och tyska men även fristående kurser i engelska har minskat över tid.

Diagram 23. Andel som läste fristående kurser inom fyra större främmande språk höstterminerna 1993–2016, Uppsala universitet.

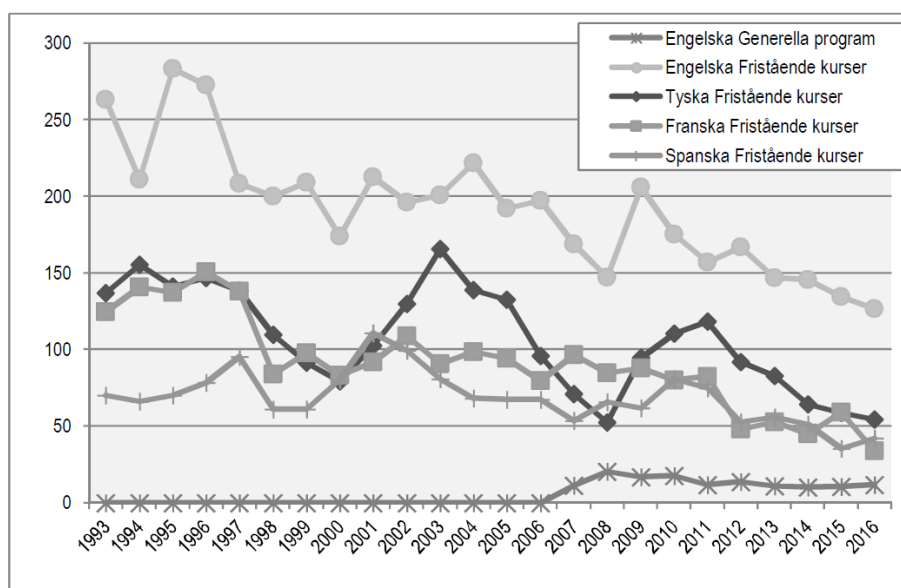

Diagram 4. Börjesson et al. (2019 : 28)¹⁸

Antalet studenter på fristående kurser i de större främmande språken minskade alltså över tid på UU. Antalet studenter i engelska på höstterminen sjönk från över 250 till under 150 under perioden. Franska och tyska minskade från omkring 150 till 50-talet. Spanska ökade inledningsvis något, från 70 till över 100 runt år 2000, men föll därefter till under 50 på höstterminen. Enligt Börjesson et al. (2019) kompenseras denna nedgång inte av en utbyggnad av generella program. Endast i engelska startades ett sådant program i samband med Bolognamodellens införande vid UU, men det attraherade endast ett dussintal studenter (Börjesson et al., 2019 : 28).

3. Utbud av utbildningar i främmande språk vid svenska universitet och högskolor – en preliminär lägesbild

Utbildningar i främmande språk erbjuds i huvudsak vid åtta lärosäten i Sverige idag. Av dessa har SLUGU-lärosätena en särställning när det gäller bredd i språkutbud och i utbildningsformer, men även Högskolan Dalarna och Linnéuniversitet har ett brett utbud av språkutbildningar.

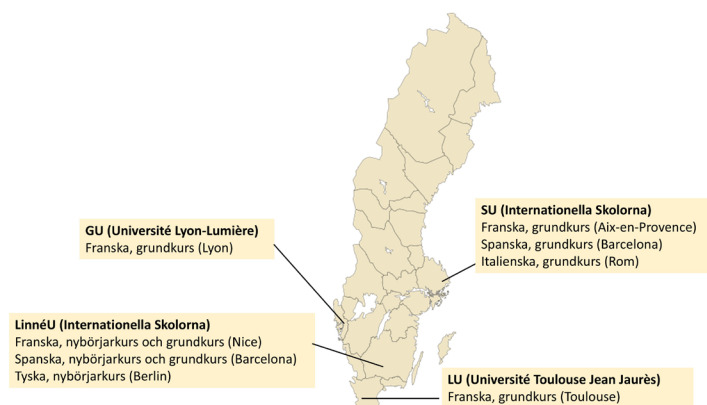
3.1. Utbildningsformer – fristående kurser och program

3.1.1. Typer av fristående kurser

Utöver klassningen i utbildningsnivå (grundnivå eller avancerad nivå) kan fristående kurser i främmande språk beskrivas i ett antal olika typer även om terminologin säkert varierar mellan olika lärosäten och ämnen.

¹⁸ Diagramtiteln anger "andel" men torde snarare ange antal studenter.

Progressionskurser är normalt helterminskurser (30 hp) som ingår i en progression (t ex grund-, fortsättnings-, kandidatnivå). *Temakurser* är kurser som kan ingå i en progression eller erbjudas vid sidan av denna. Utbudet av temakurser, som ofta kopplas till pågående forskning eller områden med stort publikt intresse, varierar mer över tid än progressionskurserna. I skolspråken, franska, spanska och tyska, finns sedan drygt tjugo år *nybörjarkurser* som inte kräver förkunskaper från gymnasieskolan. Ett fåtal progressions- och nybörjarkurser erbjuds sedan ett antal år som *utlandsförlagda kurser* i samarbete med utbildningsanordnare i målspåkslänerna, framförallt i skolspråken. Kurserna utannonseras av och söks via det svenska lärosätet men genomförs vid antingen ett utländskt lärosäte eller en internationell språkskola av personal på plats. Utöver undervisningen på plats kan distansinslag också förekomma. GU startade en kurs av denna typ redan på 90-talet (franska) men utbildningsformen har visat sig ha ett högt söktryck. I skolspråken finns nu utbildningsformen nu på fyra lärosäten (se Figur 1). LU startade HT24 en kurs av denna typ i franska (se vidare avsnitt 3.1.2).

Figur 1. Utlandsförlagda utbildningar i skolspråken (2025)

De utlandsförlagda kurserna har normalt ett högre söktryck än motsvarande kurser som ges på campus eller distans vid det svenska lärosätet vilket resulterar i att det krävs högre meritvärde eller högre poäng från Högskoleprovet för att få plats på dessa kurser.

I praktiska termer innebär utlandsförlagda utbildningar att lärosätena efter upphandling köper en utbildningstjänst av en annan utbildningsanordnare.¹⁹ Åtminstone inom EU finns det inga juridiska hinder för att använda statliga medel på detta sätt. Ur ett ekonomiskt perspektiv kan det dock vara mer problematiskt eftersom HÅS-medel som normalt bekostar personal försvinner från ämnet.

¹⁹ Enligt juridiska avdelningen vid LU måste upphandling även inom EU ske trots att utbildningen skulle kunna betraktas som ett samarbete. Bedömningen är att det sk Hamburgundantaget för upphandling inte är tillämpligt. Se vidare <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/regler-och-lagstiftning/olika-sorters-avtal-och-kontrakt/avtal-som-ar-undantagna/>

3.1.2. Ett exempel på utlandsförlagd kurs FRAF21 (LU)

Vid SOL erbjöds för första gången en utlandsförlagd kurs i franska HT24, kallad Franska grundkurs i Frankrike (FRAF21). Kursen genomförs tillsammans med *Département d'études de français langue étrangère* vid Université de Toulouse Jean Jaurès. HT2024 krävdes det 22,19 i betyg eller 1,55 poäng från Högskoleprov för att antas i urval 2 vilket var betydligt högre än för motsvarande kurs på campus i Lund. Ågren & Granfeldt (under utarbetande) har intervjuat ett urval av de studenter som läste kursen.²⁰ Intervjuerna visar att studenterna har en bakgrund i andra studier eller planerar att läsa andra ämnen senare under sin studietid men att de samtidigt har ett intresse för språkstudier. Majoriteten av de intervjuade svarade att de inte hade valt att läsa motsvarande kurs i franska i Lund. Det var kombinationen av en kurs vid LU och utlandsstudier som lockade dem att söka kursen.

3.2. Typer av programutbildningar

Fyra typer av programutbildningar med främmande språk kan identifieras. En första typ är *språk- eller litteraturinriktade program* där innehållet är fokuserat kring ämnesområdet i vid mening (t ex Språkvetarprogrammet UU, Litteratur-Kultur-Medier, LU). De flesta programmen av den här typen finns på avancerad nivå. En andra typ är vad man kan kalla *kombinationsprogram* där studier i främmande språk kombineras med studier i ett annat ämnesområde. En del av dessa program leder till en *yrkesexamen*, framförallt ämneslärarexamen, men även civilekonomexamen, civilingenjörsexamen kan studeras med inriktning mot olika språk. Andra kombinationsprogram leder till en *generell examen* på grundnivå eller avancerad nivå (t ex Europastudier, LU, Språk och politik Linné U). En tredje typ är *områdesstudier* (t ex Kandidatprogram i latinamerikastudier SU) som dock inte alltid innehåller språkstudier, särskilt inte på avancerad nivå. En fjärde typ är *översättarprogram* som finns på både grundnivå och avancerad nivå.

3.3. Förändringar i utbildningsutbudet – några exempel

Utbildningsutbudet i främmande språk är både stabilt och rörligt. Progressionskurser på SLUGU-lärosätena erbjuds stabilt över tid och språkutbudet där tycks inte ha förändrats drastiskt sedan SUHF:s inventering 2017. Antalet utlandsförlagda kurser i skolspråken har ökat och omfattar nu även nybörjarkurser (Linné U). Kursutbudet på andra lärosäten har minskat där Linköpings universitet beslutade att lägga ned fristående kurser i främmande språk (moderna språk) 2019.

Programutbildningar tycks variera mer både i antal och utformning även om historiska förändringar inte har studerats systematiskt i denna rapport. SU startade 2011 ett Kandidatprogram i Moderna språk (180 hp) men programmet lades ned efter några år p g a för dåligt söktryck. Linnéuniversitet erbjöd tidigare utbildningen *Språk och internationell administration* som nu ersatts av *Språk och politik* (med olika inriktningar).

²⁰ Intervjuerna genomfördes av Malin Ågren.

LiU fattade 2024 beslut om att fasa ut Civilekonom- och civilingenjörsutbildningar samt Affärsjuridiska program med inriktning på andra främmande språk än engelska. Samtidigt fasas professionskurser i olika främmande språk också ut vid LiU. I och med LiUs utfasning kommer det inte att finnas några yrkesutbildningar med språk och ekonomi/teknik i Sverige längre.

3.3.1. Distanskursernas utveckling

Distansutbildningar har kommit att bli ett vanligt inslag i högre utbildning. Det gäller även främmande språk men det finns ingen särskild rapport eller studie som har tittat på utvecklingen på just främmande språk över tid. UKÄ konstaterade i en rapport på ett regeringsuppdrag (2017) att distansutbildning vid svenska lärosäten förändrats kraftigt på 10 år. Antalet registreringar på distansbaserade programkurser hade ökat med 88 procent, trots att antalet programutbildningar har varit relativt stabilt på cirka 500 per läsår. Andelen registreringar på distansutbildning inom program har också ökat, från 28 procent av alla distansregistreringar 2006/07 till 39 procent 2015/16. Samtidigt hade både utbudet av och registreringarna på fristående distanskurser minskat sedan läsåret 2010/11. Men distansutbildning inom humaniora och teologi ökade däremot både för kvinnor och män mellan läsåren 2007/08 och 2015/16.

Sett ur studenternas perspektiv konstaterar UKÄ i sin rapport att distansutbildningen är en del av det livslånga lärandet som ger möjlighet för människor att utbilda sig och fortbilda sig oberoende av var de befinner sig. Distansutbildningar kan därmed också innebära en lägre tröskel för personer som har svårt att flytta eller som har mindre studievana.

Sett ur lärosätenas perspektiv kan distansutbildningarna vara ett sätt att ta ansvar för ämnen som inte finns på andra lärosäten. Ett exempel som nämns är Uppsala universitet som har särskilt åtagande för albanska, assyriologi, bosniska, estniska, hindi, kroatiska, kurdiska, persiska och serbiska. UU framhåller i UKÄs rapport (2017) att distansutbildning är ett sätt att ta ansvar för dessa ämnen och möjliggöra för fler som av olika skäl inte kan delta på plats i sådana utbildningar.

4. Utveckling av utbildning i främmande språk i Sverige och vid LU sedan Bologna

Detta avsnitt redogör för utvecklingen i helårsstudieplatser (HST) och helårsprestationer (HPR) för utbildningar i ett antal främmande språk. Syftet är att ge en bild av hur HST och HPR i främmande språk har utvecklats sedan Bolognareformens införande. Det finns överlag mycket lite rapporter och forskning kring studiemönster och olika utbildningstyper. En möjlig anledning som lyfts fram är att statistikunderlaget är svårt att analysera eftersom det är svårt att med noggrannhet urskilja olika ämnesgrupper och utbildningstyper (se t ex SOU 2015:70, s. 32).

4.1. HST och HPR för utbildningar i främmande språk respektive skolspråken – Riket och LU

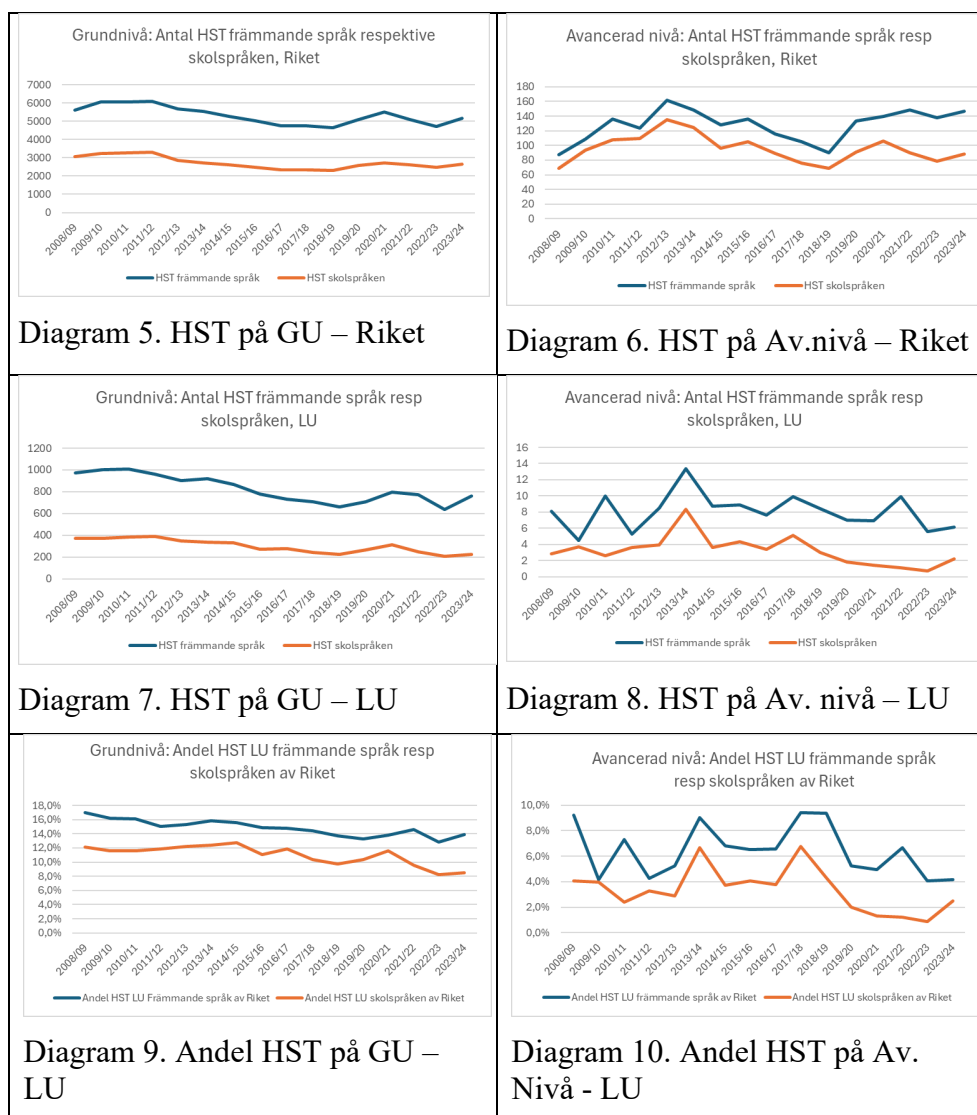
Diagrammen 5 och 6 nedan visar förändringar i antalet HST på nationell nivå för främmande språk och skolspråken (franska, spanska och tyska) för grundnivå respektive avancerad nivå. Urvalet av främmande språk är som tidigare nämnts bestämt av utbildningsutbudet vid LU.²¹ Eftersom skolspråken utgör en så stor del av den totala utbildningsvolymen i dessa främmande språk redovisas dessa genomgående separat.

Diagrammen visar att antalet HST på grundnivå inte har förändrats i särskilt stor utsträckning. Under perioden fram till 2012/13 låg den totala volymen på ca 6000 HST varav skolspråken utgjorde ungefär hälften. Därefter inleds en period av succesiv nedgång och till 2018/19 hade antalet HST för främmande språk gått ned med 24% från den högsta noteringen i perioden (2011/12). Nedgången vändes till en uppgång som i tid sammanfaller med Covid-19 pandemins inträde. Läsåret 2023/24 registrerades dryg 5000 HST vilket innebär en nedgång på ca 15% jämfört med 2011/12 för främmande språk. För skolspråken är nedgången 20% under samma period. På avancerad nivå (Diagram 6) ökade antalet HST inledningsvis under perioden, sannolikt till en följd av en succesiv uppskalning av program på avancerad nivå. Därefter följer kurvorna samma mönster som på grundnivå med den skillnaden att antalet HST i andra främmande språk än skolspråken tycks öka sedan 2020/21 medan skolspråken sett ytterligare en ny nedgång.

Diagrammen 7 och 8 visar samma förändring för LU. Förändringarna på LU följer riket i övrigt men nedgångarna fram till 2023/24 är något större från de högsta noteringarna under perioden. På grundnivå har antalet HST i främmande språk minskat med 25% 2023/24 i förhållande till toppnoteringen. För skolspråken är motsvarande siffra 44%. Nedgången i antalet HST har alltså varit större vid LU än i riket i övrigt. På avancerad nivå är siffrorna små (<10 HST) vilket gör att procentuella förändringar blir osäkra.

Diagrammen 9 och 10 visar slutligen LUs andel av HST i främmande språk respektive skolspråken i förhållande till riket. På grundnivå har LUs utbildningsvolym minskat både i främmande språk och i skolspråken. Man kan notera att medan LUs andel av HST på grundnivå legat kring 10-15% så har andelen HST på avancerad nivå varit knappt hälften.

²¹ De språk som inkluderas i främmande språk är: Arabiska, Danska, Franska, Grekiska (nygrekiska), Hebreiska, Isländska, Italienska, Japanska, Jiddisch, Kinesiska, Polska, Rumänska, Ryska, Spanska, Tyska, Ukrainska

Förändringarna vad gäller HPR följer i stort samma mönster som för HST, både på nationell nivå och vid LU (se Diagrammen 13-18 i bilaga C). Skillnaden på grundnivå mellan främmande språk och skolspråken ser emellertid på nationell nivå att ha vuxit sig större för HPR än för HST. På grundnivå ser LUs andel av HPR i förhållande till Riket ut att ha minskat mer än för HST, framförallt för främmande språk (se Diagram 15 och 16 i bilaga C).

UKÄ:s statistikdatabas gör det inte möjligt att urskilja grund-, fortsättnings eller kandidatkurser i statistiken. I Kuben (kuben.lu.se) registreras däremot HST och HPR på kursnivå vilket möjliggör fördjupade analyser. Diagram 11 nedan redovisar andelen studenter, HST och HPR på kurser som inte kräver förkunskaper på steg 3 från gymnasiet i språken (sk nybörjarkurser), vilket är behörigheten för grundkurser i skolspråken.²² Diagrammet visar att

²² Nybörjarkurser och preparandkurser erbjuds i olika mindre kurser som bygger på varandra. Därför är i strikt mening bara den första av dessa kurser en nybörjarkurs.

utbildningsvolymen på nybörjarnivå har ökat i skolspråken under perioden. Det totala antalet HST (ca 100 – 120) och HPR (ca 30 – 45) har dock inte förändrats under perioden utan legat ganska stabilt. I stället har volymen HST och HPR på övriga kurser minskat.

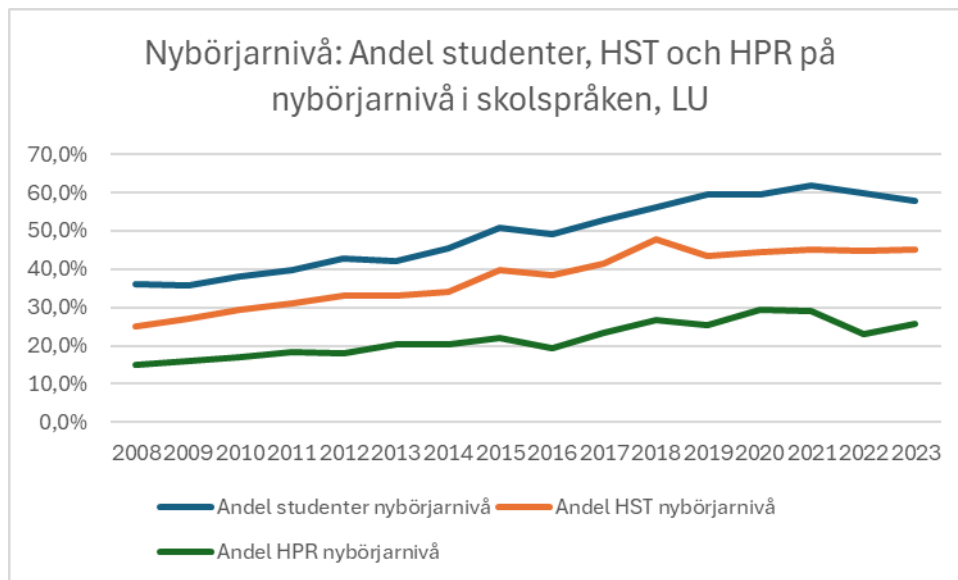

Diagram 11. Andel studenter, HST, HPR på nybörjarnivå av hela utbildningsvolymen i skolspråken, LU

Att nybörjarundervisningen i skolspråken idag är den volymmässigt största studentgruppen är också fallet vid andra lärosäten, t ex i romanska språk vid SU (Engel, 2023). Hur stor andel av studenterna som är riktiga nybörjare i betydelsen att de aldrig studerat språket tidigare är dock oklart.

4.2. Forskarutbildning i enskilda språk

Forskarutbildning i främmande språk faller utanför uppdraget för den här rapporten och här skall bara en översiktlig bild ges av utvecklingen från 2008. Antalet helårskurser och doktorsexamina kan sättas i relation till utvecklingen på avancerad nivå som beskrevs i föregående avsnitt. En svårighet är dock att indelningen i forskningsämnen skiljer sig avsevärt från motsvarande indelning i grundutbildningsämnen och ämnen på avancerad nivå.²³ Antalet forskningsämnen på den mest detaljerade nivån (sk 5-siffernivån) är inom området betydligt färre. Här redovisas endast statistik för ett av dessa ämnen Studier av enskilda språk. Vidare måste underlagen

Begreppet nybörjarkurs har här använts såsom HSV (2003, 2004, 2010) gör det dvs kurs i skolspråken som inte kräver Steg 3 i Moderna språk från gymnasiet.

²³Standarden för svensk indelning av forskningsämnen (SSIF2011) identifierar på 5-siffernivån två forskningsområden dit doktorander och doktorsexamina i främmande språk skulle kunna grupperas. Den ena är 60202 Studier av enskilda språk och den andra är 60204 Litteraturstudier med tillägget: Här ingår litteraturer från särskilda språkområden. Endast den förra har tagits med här. Antalet doktorander och examina i 60204 är dock mycket litet (mellan 1-4 stycken) över hela perioden. Standarden genomgick en uppdatering 2024 och en ny standard trädde i kraft fr o m 1/1 2025 (SSIF2025) där flera forskningsämnen under 3-siffernivån 602 Språk och litteratur har tillkommit.

tolkas med försiktighet eftersom klassificeringen som görs av doktorander och examina vid enskilda lärosäten kan skilja sig åt.

Diagram 12 nedan visar att antalet helårskandidater och doktorsexamina inom studier av enskilda språk halverats på 15 år. Antalet helårskandidater har sjunkit från 227 (2008) till 133 (2023), en minskning med 41%. I Humaniora och konst registrerades 990 (2008) helårskandidater medan motsvarande siffra 2023 var 746, en nedgång med 32%.

Forskningsämnesområdet följer därmed trenden för doktorander i Humaniora och konst. Det totala antalet helårskandidater i högskolan har samtidigt ökat något under samma period (12 779 stycken år 2023). När det gäller antal doktorsexamina är trenden densamma. 2008 togs det ut 50 doktorsexamina i studier av enskilda språk medan motsvarande antal var 22 år 2023.

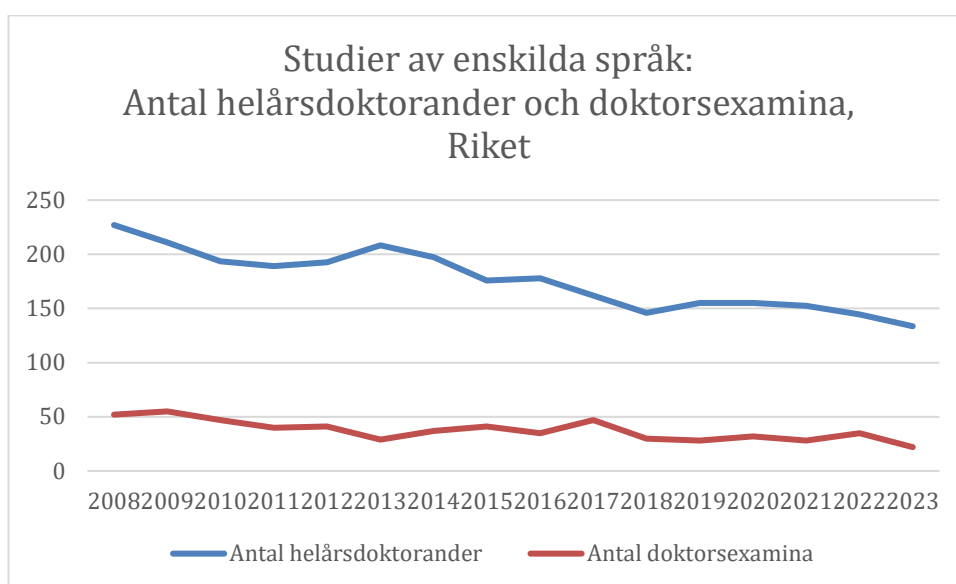

Diagram 12. Antal helårskandidater och doktorsexamina per år i ämnet Studier i enskilda språk, Riket.

Det är intressant att notera att andelen utländska doktorander ökat kraftigt under perioden. År 2008 var andelen utländska doktorander inom Humaniora och konst strax under 10%. Den andelen hade vuxit till 35% år 2023. UKÄs databas medger inte statistik på 5-siffernivån för antalet utländska doktorander (t ex för Studier i enskilda språk). Ökningen av andelen utländska doktorander följer utvecklingen i högskolan i övrigt men med den skillnaden att andelen var jämförelsevis mycket låg i Humaniora vid tidsperiodens början (ca 10%). Av alla doktorander i högskolan var 31% utländska 2008 och motsvarande siffra var 50% år 2023.

Med utgångspunkt i ovanstående utveckling vore det viktigt att närmare undersöka hur ansökningar och antagning till forskarutbildning i främmande språk har utvecklats, särskilt med avseende på svenska och utländska sökanden. Samtidigt är det viktigt att titta på åldersstrukturen hos lektorer

och professorer i ämnena för att kunna skatta framtida behov av forskare och lärare i ämnena.²⁴

5. Nordisk utblick

I detta avsnitt görs kortare nordiska utblickar till våra grannländer. Fokus i undersökningen har legat på utbildningsutbud, organisering av utbildning, studiegångar och ev pågående satsningar med fokus på högre utbildning.

5.1. Danmark

Studiegångar och utbildningsformer

I Danmark studeras främmande språk i huvudsak inom ramen för kandidat (BA) eller mastersprogram (KA) vid universitet (för CBS, sedan). Figur 2 nedan visar ett exempel på ett kandidatprogram i främmande språk (franska, BA) från KU. Liksom i Sverige finns det program med fokus på språk och litteratur, kombinationsutbildningar och översättningsprogram (se vidare bilaga B). Nybörjarkurser i skolspråken erbjuds inte på universiteten.

1. år	1. semester	2. semester
	Fransk sprog og kultur 1: introduktion (15 ECTS)	Sprog 2: sprog i et kontrastivt perspektiv (15 ECTS)
	Fransk sprog og tekst (15 ECTS)	Kultur 2: den fransktalende verdens litteratur, historie og kultur (15 ECTS)
2. år	3. semester	4. semester
	Sprog 3: Sprog, samfund og oversættelse dansk-fransk (15 ECTS)	Frankofone litteraturer og kulturer (10 ECTS) Skriftlig sprogfærdighed på fransk (2,5 ECTS) Mundtlig sprogfærdighed på fransk (2,5 ECTS)
	Kultur 3: den fransktalende verdens litteratur, historie og kultur (15 ECTS)	Tværfagligt valgfag (15 ECTS)
3. år	5. semester	6. semester
	Bachelorprojekt (15 ECTS)	Tilvalg (15 ECTS)
	Tilvalg (15 ECTS)	Tilvalg (15 ECTS)

Figur 2. Studiegång. Fransk sprog og kultur (BA) vid KU (2024)

Det danska systemet bygger på sammanhållna program. Men en viss motsvarighet till systemet med fristående kurser i främmande språk (eller andra ämnen) finns genom den sk *tompladsordningen* som innebär att lediga studieplatser i enskilda programkurser går att söka för t ex fortbildning. De danska universiteten har olika upplägg kring dessa kurser. Vid t ex KU

²⁴ En snabb undersökning i UKÄs *Högskolan i siffror* ger vid handen att ca 45% av professorerna i språk och litteratur är över 60 år och att ca 41% av de disputerade lektorerna är 55 år eller äldre. Forskningsämnesindelningen medger inte mer riktade sökningar.

hanteras de genom *Åben universitet* som även erbjuder skräddarsydd uppdragsutbildning.

Språkutbud

Utbildningar i främmande språk (inklusive engelska) erbjuds vid tolv lärosäten i Danmark, men det bredaste utbudet finns vid KU och AU samt i viss mån vid SDU. Kandidatprogram (master) finns i huvudsak vid KU, AU och SDU. En preliminär förteckning för 2024/2025 finns i bilaga D.²⁵ Det totala utbudet av utbildningar i olika främmande språk förefaller smalare i Danmark än i Sverige även om någon närmare jämförelse inte gjorts här.

Till skillnad från i Sverige erbjuds lärarutbildningar vid särskilda professionshögskolor vilket tidigare var ordningen även i Sverige. Sedan 2016 är det obligatoriskt att i grundskolan läsa ett andra främmande språk utöver engelska. Det språket är i huvudsak tyska men även franska. Spanska erbjöds under en provotid i grundskolan (2017-2023) men är nu igen endast ett gymnasiespråk.

Förändringar i utbildningsutbudet

En rapport från januari 2025 slår fast att under perioden 2015-2024 har fler än 30 språkutbildningar stängts i Danmark (Barfod Lund et al., 2025).

Under arbetet med den här rapporten har det aviserats ett antal kommande förändringar i utbildningsutbudet av främmande språk. CBS beslutade 2024 att fasa ut *HA i sprog og kultur* (fransk, spansk, tysk) och *HA i asiatisk sprog og kultur* (kinesisk, japansk)²⁶. AU har samtidigt aviserat att minska språkutbudet väsentligt. Både CBS och AU anger som orsak till förändringarna en reform som innebär en förkortning av kandidatutbildningarna (master). Förkortningen väntas under kommande år leda till färre studieplatser och därmed minskade intäkter vilket påverkar möjligheterna att upprätthålla ett bredare utbildningsutbud.

Särskilda satsningar och trender – Det nationale center for fremmedsprog (NCFF)

Danmarks regering beslutade 2016 om en nationell *Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet*²⁷. Satsningen omfattade initialt 100 mkr och hade två målsättningar:

- Målsætning 1: Flere elever og studerende skal vælge fremmedsprog og opnå solide sprogkompetencer udover engelsk.
- Målsætning 2: Sproguddannelserne skal være fagligt stærke og relevante uddannelser, der tiltrækker og fastholder de dygtigste

²⁵ Uppgifterna är hämtade från NCFFs websida Uddannelser med sprog <https://ncff.dk/uddannelser-med-sprog>

²⁶ <https://www.cbs.dk/pressen/nyheder/cbs-justerer-uddannelsesudbuddet-styrke-kvaliteten-matche-erhvervslivets-behov>

²⁷ <https://ncff.dk/fileadmin/NCFF/Dokumenter/strategi-for-styrkelse-af-fremmedsprog-i-uddannelsessystemet.pdf>

studerende. Det gælder også sprogundervisningen på læreruddannelserne

För att genomföra strategin skapades 2017 *Det Nationale Center For Fremmedsprog* (NCFF) som leds av två centrumledare från respektive KU och AU. Uppdraget är att stötta utbildningar i främmande språk på alla nivåer av utbildningssystemet.

NCFF har til formål at understøtte og styrke fremmedsprog på alle niveauer i uddannelsessystemet, således at flere elever og studerende i fremtiden vil vælge fremmedsprog og opnå gode fremmedsprogskompetencer.²⁸

NCFF har genomfört en rad olika projekt, ordnar seminarier och ger ut rapporter om främmande språk i det danska samhället. Av initiativen märks bland annat följande:

- En webportal som samlar alla utbildningar med främmande språk i Danmark. <https://uddannelsermedsprog.dk/>
- En webportal för rapporter och utredningar om främmande språk : <https://viden.ncff.dk/>

NCFF fick 2021 sitt uppdrag förlängt till utgången av 2025.

Som ett led i genomförandet av språkstrategin beslutade den danska regeringen 2021 om ett språklyft (40 mkr) för universitetsutbildningar i främmande språk. Medlen skulle användas till att öka undervisningstimmarerna för tyska och franska, erbjuda ”intensiva språkkurser” utöver den reguljära språkundervisningen för lärarstuderande i tyska och franska, att öka möjligheten för studenter på andra masterutbildningar än i språk att kunna läsa kurser i språk som ett komplement till deras huvudsakliga studier.

5.2. Norge

Studiegångar och utbildningsformer

Utbildning i främmande språk erbjuds vid åtminstone 12 lärosäten i Norge. Främmande språk i högre utbildning kan studeras dels genom ett ”årsstudium” (1 år, 60 ECTS) dvs ett ”kurspaket” över två terminer, dels genom Bachelorprogram (3 år, 180 ECTS) samt genom Mastersprogram (2 år, 120 ECTS). Ett årsstudium är en studieenhet som kan fyllas med ett eller flera ämnen. Det kan därför vara ett språk eller ett språk i kombination med andra ämnen. Studenterna som söker till ett Bachelor program har en huvudinriktning på något främmande språk. Språkstudierna kompletteras med andra ämnen och det finns en viss valbarhet.

Språkutbud

Det bredaste utbudet av utbildningar i främmande språk finns vid universitetet i Oslo och Bergen. En preliminär översikt av utbudet av utbildningar i främmande språk vid norska lärosäten finns i bilaga D.

²⁸ <https://ncff.dk/om-os>

Främmande språk ingår i Lektorutdanning 8-13.trinn (5 år, 300 ECTS) vilket motsvarar den långa ämneslärarutbildningen i Sverige. Det är en tvåämnesutbildning (t ex engelska/tyska, historia/franska). Utbildning erbjuds på några större universitet. Studenter på Bachelorprogrammet kan utbilda sig till lärare genom en praktiskt-pedagogisk komplettering. Nybörjarkurser i skolspråken erbjuds inte vid norska lärosäten.

Trender

Fremmedespråkssentret är ett nationellt centrum för främmande språk och engelska i utbildningen med placering vid Høgskolen i Østfold. Centret har i uppdrag att bidra till en likvärdig och anpassad utbildning av hög kvalitet, stärka motivationen för främmande språk, främja forskningsförmedling och praktisknära arbete för relevanta målgrupper inom utbildningssektorn, understödja lärarutbildningar och andra institutioner i kompetensutveckling och fungera som rådgivare för myndigheter inom främmandespråk. Verksamheten verkar främst inriktad mot skolan. Centret publicerar också statistik över elever och studerande i främmande språk i skolan och i högre utbildning. Den senaste tillgängliga statistiken (2021/2022) visar att de sökande till språkstudier (inklusive engelska) utgjorde 3% av alla sökande till högre utbildning vilket är en viss nedgång jämfört med tidigare år.

5.3. Finland

Studiegångar och utbildningsformer

I Finland erbjuds studier i främmande språk liksom i Danmark i sammanhållna kandidat- och mastersprogram men främmande språk erbjuds också vid språkcentra med ett kursutformat utbud (se nedan). En preliminär översikt över språkutbudet finns i bilaga D.

Några finländska universitet erbjuder sk *double-degree*-examina i samarbete med internationella universitet där språk antingen är huvudämne eller sidoämne. Helsingfors universitet ingår t ex som en sk *mobility partner* i en Bachelor of European Studies tillsammans med åtta partneruniversitet i Una Europa sammanslutningen.²⁹ Studenterna på programmet studerar först året på ett av fyra "startuniversitet" (KU Leuven, Alma Mater Studiorum Università di Bologna, Universidad Complutense de Madrid eller Uniwersytet Jagiellonski w Krakowie) och det andra respektive tredje året på ett *mobility* universitet (Freie Universität Berlin, Helsingin Yliopisto/Helsingfors universitet, The University of Edinburgh, Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne eller Universität Zürich) beroende på val av inriktning och främmande språk som studenterna vill studera. Kandidatprogrammet öppnar för mastersprogram på alla partneruniversitet.

Universitetet i Turku och Åbo Akademi erbjuder flera mastersprogram i främmande språk med *double-degree*-examen, t ex *Français langue étrangère: approche discursive* som ges i samarbete med Université de

²⁹ Se vidare <https://www.una-europa.eu/study/baes>

Nantes och *Werbung interkulturell: Sprache, Medien, Marketing* som Åbo Akademi erbjuder Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt.³⁰

Språkutbud

Det bredaste utbudet av språk finns vid Helsingfors' universitet men även universiteten i Jyväskylä, Turku och Åbo Akademi erbjuder språkutbildningar i framförallt europeiska språk men även ryska (Jyväskylä) och kinesiska (Turku) (se bilaga D). Programutbildningarna på kandidatnivå har t ex inriktningar mot språk och litteratur, ekonomi, journalistik eller lärarutbildning. På mastersnivå finns t ex inriktningar mot flerspråkighet, kommunikation eller översättning.

5.3.1. Språkcentra

Förutom främmande språk i akademiska programutbildningar vid universitet erbjuds kurser i främmande språk vid språkcentra som är kopplade till universiteten. Språkcentra etablerades i Finland på 1970-talet för att erbjuda språkundervisning för alla studenter (Tuomi & Rontu, 2011). I Högskolelagen stipuleras att det i alla kandidatutbildningar, oavsett inriktning, skall ingå 10 ECTS språkstudier enligt fördelningen nedan (Bergbacka & Niinivaara, 2024):

- **Native language (Finnish/Swedish) 3 ECTS:** academic writing and interpersonal communication
- **Second national language (Swedish/Finnish) 3 ECTS**
- **Foreign language 4 ECTS** (starting skill level in English: CEFR B2, in other languages: CEFR B1)

I Finland finns 13 språkcentra, ett för varje universitet, som ansvarar för ovanstående obligatoriska del av utbildningen (se appendix C). Ett antal av dessa, t ex vid Helsingfors universitet och Jyväskylä, har också ett brett utbud av främmande språk (drygt 15 olika främmande språk). Utöver att ansvara för den obligatoriska delen av kandidatutbildningarna erbjuder språkcentra kompletterande kurser i främmande språk, i kommunikation och prestationsteknik. De större språkcentra (t ex Helsingfors och Jyväskylä) bedriver också forskning och utvecklingsarbete med inriktning mot språkundervisning.

De finska språkcentra är organiserade via FINELC (*The Network of Finnish university language centres*) och är också medlemmar av CercleS (*The European confederation for university language centres*). FINELC organiserar språkdagar och tar initiativ till utvecklingsprojekt som t ex 2Dig2-projektet med syfte att utveckla metoder för språkundervisning online och AI i språkundervisningen.³¹

³⁰ Se vidare <https://www.abo.fi/en/study-programme/francais-langue-etrangere-approche-discursive-double-degree/> och <https://www.abo.fi/en/study-programme/double-degree-programme-werbung-interkulturell-intercultural/>

³¹ Se vidare: <https://2digi2.languages.fi/>

5.3.2. Ett exempel - Språkcentrum vid Helsingfors universitet

Språkcentrum vid Helsingfors universitet skapades 1977 och är en fristående institution vars verksamhet består av språkundervisning, forskning inom området språkundervisning och lärande, och läromedelsutveckling. Språkcentrum har sedan 1991 också ett språktjänstuppdrag och tillhandahåller språkutbildnings-, översättnings- och språkgranskningstjänster för universitetets anställda och dess verksamheter. Man kan också erbjuda skräddarsydd fortbildning. Verksamheten leds av en styrelse med nio medlemmar, utsedd av rektor för en fyraårsperiod.

Språkcentrum erbjuder utbildning i 17 språk och har ca 90 heltidsanställda (2024). Det gör verksamheten till Finlands största språkutbildare. 13 000 studenter studerade under året vid Språkcentrum (totalt 40 000 ECTS). Språkcentrum erbjuder sina kurser med hög flexibilitet. Kurserna bedrivs som campusundervisning på plats i egna lokaler, på plats i andra lokaler, online eller som självstudier. Bland de stipulerade 4 ECTS som alla studenter enligt Högskolelagen måste välja att studera väljer mer än 90% Engelska (Bergbacka & Niinivaara, 2024). För att underlätta samarbetet (t ex med schemaläggning) med de andra fakulteterna finns fakultetskoordinatorer på respektive fakultet med uppdrag att underlätta för studenterna att studera vid språkcentrum.

5.3.3. Allmänna språkexamina (YKI)

Finland har sedan länge ett system reglerat i lag med allmänna språkexamina kallat YKI (Yleiset kielitutkinnot). Med allmän språkexamen avses en examen som visar funktionella språkkunskaper oberoende av på vilket sätt de inhämtats.³² Examina kan avläggas i nio språk engelska, spanska, italienska, nordsamiska, franska, svenska, tyska, finska och ryska. Examina följer den GERS-skalan och kan avläggas på grundnivå (A1 och A2), mellannivå (B1 och B2) och avancerad nivå (C1 och C2). På uppdrag av Utbildningsstyrelsen erbjuds testtillfällen på ett antal platser i Finland, varav flera i anslutning till större universitet (t ex Jyväskylä, Helsingfors). Sedan 2003 kan resultat på examen användas för att ansöka om finskt medborgarskap (examina i finska och svenska språket). Alla YKI-examen består av fyra delprov: tal, talförståelse, skrivning och textförståelse där varje delprov bedöms separat. YKI-intyget kan också användas för att söka arbete eller studier.

6. Del 1: kort sammanfattning

Genomgången ovan har syftat till att illustrera den komplexa situation som akademiska utbildningar i främmande språk har att förhålla sig till. En återkommande insikt är att det saknas kunskap på en rad olika områden när det gäller främmande språk. Det är både förvånande att det inte gjorts fler systematiska undersökningar med ett inifrån perspektiv vid sidan om de

³² Se vidare <https://www.oph.fi/sv/allmanna-sprakexamina-yki> Verksamheten kring allmänna språkexamina regleras i lag, <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2004/20040964>

återkommande externa utvärderingarna. Vi har heller inte mycket kunskap om hur kompetenser i främmande språk används vare sig på ett personligt eller professionellt plan. Dessa omständigheter är i sig problematiska och försvårar också avsevärt när lärosätena ska planera och utveckla sina utbildningar framöver.

Det finns ett utbildningsuppdrag som syftar till både bredd och djup samtidigt som resurserna, som från början var otillräckliga för att bedriva akademisk språkutbildning, har urholkats. Till detta kommer att synen och syftet med att studera i högre utbildning succesivt har förändrats mot ett professions- och yrkestänkande där utbildningar i främmande språk har haft svårt att hävda sig. Elever som i första hand planerar att läsa språk är relativt sett få till antalet men håller samtidigt fast vid sina planer, vilket pekar på betydelsen av att fånga språkintresset redan i skolan och visa på möjligheter till vidare studier. Samtidigt har högre utbildning successivt gått mot allt fler sammanhängande program vilket motsvarar den utbildningsform som de flesta ungdomar eftersöker men antalet utbildningsprogram i främmande språk är få och flera program med yrkesinriktning är på väg att läggas ned både i Sverige och i Danmark. Många vill också studera utomlands, vilket märks bl a i söktrycket till utlandsförlagda utbildningar i skolspråken.

Studenterna i främmande språk är en heterogen grupp med olika syften med sina studier. Gemensamt för dem tycks vara ett stort intresse för språk. Bland studenterna finns de som kommer direkt från gymnasiet, de som läser någon annan utbildning som huvudämne och de som återvänder till studier som en del av ett livslångt lärande. Andelen studenter i gymnasieskolan som planerar att läsa språk är liten (ca 1%) men samtidigt utgör de också en grupp som i väldigt stor utsträckning faktiskt börjar studera det ämne det planerade för, vilket återigen säger något om språkstudenternas övertygelse och intresse för ämnet.

Studenterna tycks i stor utsträckning vilja ha bättre språkfärdigheter men har också ett intresse för språkområdets kulturer, samhällsförhållande, litteraturer, historia mm. Med undantag av lärarstudenter och studenter på yrkesprogram tycks få studenter ha som syfte att använda språket i en yrkeskarriär, vilket i sig kan förklara att både studenter som söker sig direkt till språkutbildningar från gymnasiet och återvändarstudenter gärna söker sig till (kortare) fristående kurser snarare än till program. Utbudet av fristående kurser har minskat men samtidigt har kortare fristående kurser (< 30 hp) ökat i högskolan även om det är oklart i vilken utsträckning det gäller också för främmande språk.

Redan för tjugo år sedan rapporterades om ett betydande glapp i förkunskaper och studiefärdigheter mellan gymnasieskolan och universitetets språkutbildningar. Ingenting tyder på att det har minskat men språkämnen har på olika sätt anpassat sig till nya förutsättningar. Tydligast är det i skolspråken där utbildningar har förlängts p g a brister i reell språkfärdighet. Innehåll, syfte och språksyn i utbildningarna i moderna språk i skolan har också förändrats.

Utvecklingen inom AI förväntas få stor påverkan på högre utbildning. Den stora utmaningen ligger i hur AI ska integreras i och genomsyra domänspecifika utbildningar som t ex främmande språk. Inom språkområdet

är den utvecklingen i sin linda. Det kommer att kräva både specifik kunskap och stora resurser framöver, vilket gör att lärosätena sannolikt behöver samarbete kring uppgiften. AI-utvecklingen områden i bred mening där studenter i främmande språk kommer att arbeta, vilket gör att det finns ett behov att integrera en kritisk AI-kompetens i utbildningarna, vilket också skulle kunna utgöra en attraktiv kompetens på arbetsmarknaden.

Lärosätenas språkutbildningar finns på en språkmarknad med en rad olika aktörer, särskilt om man också inkluderar en rad olika digitala lösningar. Åtminstone på ytan finns det delvis ett överlapp vad gäller utbud av utbildningar och undervisningsformer, särskilt när det gäller större språk. Det är därför viktigt för de akademiska språkutbildningarna att kommunicera sitt unika innehåll och kompetens samtidigt som delar av det som kan betraktas som attraktivt i andra utbildningar integreras, som till exempel möjligheter till utlandsvistelse.

En översiktlig analys av utbildningsvolym och produktion visar att omfattningen av utbildning i främmande språk nationellt och på grundnivå legat ganska stilla sedan Bologna-reformens införande. Det gäller även de skolspråken. Samtidigt har volymen och produktionen på avancerad nivå, efter en inledande uppgång i samband med Bologna-reformens införande, fallit tillbaka med undantag för en viss uppgång i samband med pandemin. Nationellt har skolspråken minskat mer på avancerad nivå än andra främmande språk som undersökts här. Utbildningarna på LU följer den nationella trenden men nedgången på grundnivå är större än i riket i övrigt, särskilt inom skolspråken. På avancerad nivå har volymerna hela tiden varit oroväckande små, vilket gör att studenter med djupa kunskaper och färdigheter i främmande språk är mycket få. I skolspråken utgör sedan några år volymen på nybörjarnivå mer än hälften av den totala volymen vilket är en utveckling som rapporteras även från andra lärosäten.

Både antalet examina och antalet doktorander i enskilda språk har minskat sedan 2008. Samtidigt har andelen utländska doktorander ökat kraftigt vilket följer utvecklingen i högskolan i övrigt.

Den nordiska utblicken visar att den utmanande situationen för utbildningar i främmande språk inte på något sätt är unik för Sverige. Samma utmaningar att kunna bibehålla både bredd och djup finns i alla länder som undersökts. Men utbildningssystemen skiljer sig delvis åt vilket gör att utfallet blir olika. Sverige framstår i jämförelsen som det land som har det mest flexibla systemet med möjligheten att åtminstone på grundnivå studera korta fristående kurser på campus eller distans. De övriga nordiska länderna har programbaserade utbildningar eller längre utbildningsförlopp (till exempel årsstudium i Norge). Sverige har troligen också det bredaste språkutbudet och det är sannolikt att det är en följd av det flexibla utbildningssystemet. Den finländska modellen skiljer sig från de övriga länderna genom de universitetsskopplade språkcentra som också erbjuder ett varierande utbud av kurser i främmande språk. Modellen med språkcentra som i första hand erbjuder färdighetsinriktade kurser på olika nivåer framstår emellertid intimt förknippad med lagkrav om att språkkurser ska ingå i alla generella examina oavsett ämnesområde.

Del 2 Framtiden

7. Riktningar för framtiden

7.1. Inledning

De riktningar för framtiden som beskrivs nedan tar utgångspunkt i uppdraget och den genomlysning som gjorts ovan. Det har emellertid redan påpekats flera gånger att kunskapsläget kring främmande språk i Sverige är bristfälligt vilket gör det svårare att planera för hur utbildningarna kan behöva utvecklas i framtiden. Det saknas också lokala och nationella policyer som kan vägleda i arbetet. Liknande slutsatser har återkommande dragits i rapporter och utredningar under många år. Därför är det med en viss förvåning och viss frustration som det kunnat konstaterats att sakernas tillstånd inte förändrats.

Uppdraget för det här arbetet innebar att reflektera kring hur både bredd och djup i språkutbildningar kan kombineras och hur en spetsutbildning i främmande språk skulle kunna organiseras, finansieras och drivas. De riktningar som lyfts fram är menade dels som ett svar på uppdraget, dels som ett underlag för vidare kollegial diskussion. De tar utgångspunkt dels i uppdragets formulering, dels i antagandet att resurstilldelningen inte kommer att förändras på ett sätt som gör att utbildningarnas resurser ökar. Det hade varit jämförelsevis enklare att föreställa sig en framtid som inte begränsades av nuvarande resurser och det är en tankeövning som kan vara värdefull i ett inspirationssyfte i synnerhet om den genomförs kollegialt. I det här sammanhanget har det praktiska värdet bedömts vara begränsat. En konsekvens av det valet är att tankar på en spetsutbildning som här kan förstås som en utbildning som siktar mot djupa kunskaper och färdigheter av resursskäl behöver tänkas inom en nationell ram snarare än en lokal (se vidare avsnitt 7.9 nedan).

Det är heller inte förslag formulerade i någon detalj utan kan mer betraktas som olika möjliga tankeinriktningar för framtiden. Därför har heller inte någon systematisk konsekvensanalys genomförts men konsekvenser kommenteras i anslutning till de tankar som presenteras. Vidare ser förstås förutsättningarna och möjligheterna olika ut i olika språk, vilket måste tas i beaktande, samtidigt som det finns en hel del som är gemensamt.

Avsnitten har organiserats så att de inledande delarna (7.2 – 7.5) innehåller riktningar som kanske främst syftar till att stödja bredden i studierna, även om det inte alltid är tydligt. Avsnitt 7.6 behandlar behovet av att förhålla sig till och integrera AI och de avslutande avsnitten (7.7 – 7.9) innehåller tankar som på olika sätt kan främja djupet i språkstudierna.

7.2. Inkluderande språkstudier: utbildningspresentationer som speglar olika syften med språkstudier som mikrokrediter

Genomlysningen har visat att studenterna i främmande språk är en heterogen grupp med olika syften och med olika bakgrund. Det finns

därmed ett intresse i att tydligt kommunicera att studier i främmande språk är inkluderande.

Särskilt studenter som kommer direkt från gymnasiet söker information om sina studier på universitetens webbsidor. Kommunikation till presumtiva studenter behöver spegla olika syften och målsättningar. I presentationen av LUs projekt *En samlad utbildningswebb* sägs det:

Projektet har också som mål att ta fram utbildningspresentationer som är välkomnande och som bidrar till att blivande studenter känner att de vill söka till Lunds universitet oavsett bakgrund, ålder eller livssituation.³³

Här borde det kunna finnas goda möjligheter till en förbättrad utbildningsinformation. Studier i främmande språk skulle t ex kunna ha en gemensam utbildningsportal som beskriver olika syften, yrkesmässiga, färdighetsinriktade, syften i ett livslångt lärande etc, som kan ligga bakom ett intresse för studier i främmande språk. Till varje syfte kan det kopplas studentporträtt, även av studenter som ännu bara valt att studera endast kortare fristående kurser, och beskrivningar av vad studenterna kan förvänta sig. Det är sannolikt viktigt att presumtiva studenter upplever sig inkluderade och känner igen sitt eget syfte när de söker efter utbildningar att studera. I detta ingår att studierna i främmande språk på ett självklart sätt presenteras som både biämne och huvudämne.

Inte minst i perspektivet livslångt lärande blir det viktigt att följa och implementera det vidare arbetet med att lyfta fram kurser i främmande språk som mikrokrediter som ett mervärde både för studenterna och för HT. SUHF (2024) pekar i detta sammanhang på att det kan finnas behov av arbete inom Ladok, men även utbildningspresentationerna på webbsidorna kan utvecklas i den riktningen. Det finns möjligheter att lyfta fram och beskriva kurser i främmande språk i förhållande till olika syften, sektorer på arbetsmarknaden, vidare utbildningar mm. Det vore också naturligt att lyfta fram att flerspråkigheten är en nyckelkompetens för Europa. Utbildningspresentationerna av de HT-utbildningarna kan på så vis förankras i större strukturer vilket kommer att göra mervärdet tydligare.

7.3. Ytterligare flexibilitet i undervisning och kursstruktur

Majoriteten av studenterna läser främmande språk som ett biämne antingen före, under eller efter andra studier. Det är sannolikt att det förhållandet kommer att kvarstå och kanske förstärkas ytterligare framöver. Ett antagande är att ett antal av dessa studenter söker enskilda och korta kurser inriktade t ex mot en viss färdighet (t ex muntlig språkfärdighet) och/eller ett visst innehåll (t ex litteratur, kultur, samhällsliv, etc).

Redan idag finns en betydande flexibilitet i systemet som stödjer och styrker bredden i utbildningarna. Flexibiliteten på detta område är på många sätt större i Sverige än i övriga Norden. Ändå kan det vara viktigt att försöka öka flexibiliteten ytterligare i utbildningarna för att kunna möta fler

³³ <https://www.medarbetarwebben.lu.se/en-samlad-utbildningswebb>

studenter, utan att för den skull behöva erbjuda fler parallella kurser vilket skulle kräva ytterligare resurser.

Delkurserna som ges inom progressionskurserna (30 hp) skulle därför mer systematiskt än idag kunna brytas ut så att de också blir sökbara som fristående kurser. Förkunskapskrav skulle också kunna fastställas på kursnivå så att ett större utbud av kortare kurser blir tillgängligt även för studenter som inte studerat hela progressionsnivån.

Ökad flexibilitet borde också innebära fler valmöjligheter när det gäller studietakt, både långsammare och snabbare än helfartstudie, och förstås också distansundervisning. Möjligheter till snabbare studiegångar, med ett system där (del)kurser kan tenteras av, skulle kunna systematiseras och presenteras på utbildningssidorna. En sådan möjlighet ligger i linje med mikrokrediter som resultat av ett informellt lärande som beskrevs ovan.

Nackdelar med ett utökat à la carte-system av kurser är förstås att kursadministrationen ökar (fler antas till olika mindre kurser) och att gruppodynamiken förändras från en (del)kurs till en annan.

7.4. Förnyad dialog och samarbete med andra fakulteter

För studenter som redan studerar på Lunds universitet behöver steget till att studera ett främmande språk inte vara så långt givet att det kan passa in i utbildning som de redan studerar. Den finländska modellen där ett lagstadgat krav på språk i alla utbildningar är grunden för de språkcentra som är kopplade till universiteten. För att göra det praktiskt möjligt arbetar Helsingfors språkcentrum med fakultetskoordinatorer som regelbundet möter företrädare för utbildningar på andra fakulteter för att se till att minimera de praktiska hindren för att studenterna ska kunna läsa sina obligatoriska språkkurser.

I arbetet med denna rapport har det inte varit möjligt att i detalj undersöka hur många studenter från andra fakulteter som läser kurser i främmande språk. I Schoug (2008:112f) framkom att även om antalet studenter som läste främmande språk vid sidan om andra utbildningar så var antalet studenter från ekonomutbildningen, olika civilingenjörsutbildningar och juridik betydande. Intrycket är att det har minskat i omfattning men orsakerna är inte tydliga.

Med LTH finns sedan länge ett samarbete kring sk GEM-kurser men omfattningen har minskat.³⁴ Med andra fakulteter kan dialogen behöva förnyas och nya former och innehåll kan behöva diskuteras. Återigen kan arbetet med att presentera språkutbildningarnas innehåll och värde som mikromeriter för olika sektorer (se ovan) vara en väg till att ta till vara den potential för breddutbildning som finns.

³⁴ Se vidare <https://www.student.lth.se/kurs-och-programinformation/gemensamma-kurser/>

7.5. Den internationella kontakten: utlandsförlagda utbildningar, kortare moment eller virtuella utbyten

Många studenter har en önskan om att studera utomlands någon gång under sina studier, men långt ifrån alla gör det. För studier i främmande språk är värdena av internationella kontakter och erfarenheter uppenbart, inte minst vad gäller utveckling av språkfärdighet och interkulturell kompetens. En viktig riktning för framtiden vore därför att öka de internationella kontakterna och inslagen i utbildningarna.

De utlandsförlagda utbildningar som finns i skolspråken har redan högt söktryck kanske till följd av att utbildningen söks och planeras från ett lärosäte i Sverige och att man som sökande student vet man kommer att ingår i en grupp tillsammans med andra. Vikten av de sociala aspekterna av högre utbildningen framkommer i många sammanhang. Sammantaget sänker möjligen de utlandsförlagda utbildningarna tröskeln för utlandsstudier jämfört med att studenterna själva söka sig utomlands genom Erasmus+ men det är något som behöver undersökas närmare. De erfarenheter som finns pekar också på att utlandsförlagda utbildningar även lockar andra studentgrupper som annars inte skulle ha valt att studera främmande språk på universitet.

För att på ett bra sätt kunna tillgodogöra sig en utlandsvistelse i ett målspråksland är en möjlighet är kombinera en campusförlagd del vid LU med en utlandsförlagd inom ramen för en 60 hp kurs där t ex andra terminen förläggs till utlandet. Det skulle dels ge bättre förberedelser, dels leda till djupare kunskaper och färdigheter. Omvänt skulle även kortare perioder och moment i utbildningarna som genomförs i utlandet sannolikt vara värdefulla men kräver förstås planering och organisation.

Ytterligare en möjlighet för att skapa förutsättningar för t ex interkulturellt lärande är virtuella kontakter och utbyten med utbildningar och studentgrupper i för de främmande språken relevanta länder. Denna form av internationella utbyten och kontakter är förstås inte ny men tycks inte vara mycket utnyttjad. Det är också en form som kräver mindre resurser och engagemang.

En konsekvens av pandemin var att virtuella möjligheter för möten och utbyten ökade dramatiskt och en del stöd för detta har permanentats även efter pandemin. Inom t ex Erasmus+ finns medel att söka för virtuella utbyten (*Erasmus+ Virtual Exchanges*). I den nuvarande ansökningsomgången inkluderas organisationer och deltagare från både EU-medlemsstater, tredjepartsländer som är associerade med Erasmus+ och bidragsberättigade regioner i tredjeländer som inte är kopplade till programmet.³⁵

³⁵ Se vidare <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-b/key-action-1/virtual-exchanges>

7.6. Pedagogisk utveckling, utbildningsinnehåll och AI

En samlad bedömning är att AI-utvecklingen kommer att påverka högre utbildning i stor utsträckning. Enligt UKÄ (2024) befinner vi oss bara i början på en mycket lång process där AI-kunskap och kritik ska skalas ut till de flesta domänspecifika utbildningarna. Utbildningarna i främmande språk är ett område som redan nu behöver förhålla sig till AI-utvecklingen men snart också behöva integrera AI-verktyg både som kunskap och som en del av språkspecifika färdigheter.

En utmaning för alla lärosäten blir att hitta kraft, resurser och relevant vetenskaplig kompetens för att utveckla språkutbildningarna på ett systematiskt och framgångsrikt sätt. Den samlade kompetensen finns inte idag och lärosätena har olika förutsättningar för det arbete som väntar. LU har hög teknisk kompetens inom AI-området som bl a samlas i AI Lund nätverket.³⁶ Det vore mycket angeläget att omgående etablera ett samarbete med AI Lund kring hur domänspecifik utbildning inom AI kan implementeras i utbildningar i främmande språk.

Eftersom utvecklingsbehovet är stort och uppgiften omfattande rekommenderar UKÄ (2024) lärosätena att samarbeta. Ett förslag är att HT också tar initiativ till en nationell konferens 2026 med syfte att samla den nationella och internationella kompetens som finns på området. Tidpunkten vore sannolikt väl vald eftersom det under senare tid sjösatts ett antal utvecklingsprojekt (t ex vid ECML) som kan förväntas ha nått resultat nästa år. Medel för en utbildningskonferens om språk, AI och språkutbildningar torde kunna sökas externt.

Behovet av att på ett vetenskapligt och kritiskt sätt integrera AI-verktyg och AI-kunskap i språkutbildningarna sätter emellertid fingret på en strukturell utmaning i organisationen kring utbildningarna i främmande språk. I den nuvarande organisationen är upplevelsen att det saknas tillräcklig kraft och samling för att på ett systematiskt sätt kunna driva pedagogisk utveckling med hög kvalitet. På ett område som AI krävs domänspecifik kunskap i kombination med kunskap om de pedagogiska förutsättningarna och målen för utbildningarna. Det är svårt för enskilda lärare och enskilda ämnen att ”skala ut” kunskap och färdigheter på det sätt som UKÄ (2024) beskriver.

I Finland bedriver de större språkcentra forskning kring lärande och undervisning i främmande språk och via nationella (FINELC) och europeiska (CercleS) organisationer där dessa språkcentra ingår skapas förutsättningar och resurser för ett samlat och forskningsbaserat utvecklingsarbete med hög kvalitet. Det finns behov av liknande strukturer för att stötta och utveckla utbildningarna i främmande språk i Sverige, t ex med tanke på AI-utvecklingen och med tanke på det ökade behovet av att möta studenter med olika färdigheter där de är. En slutsats landar därför återigen att mer samarbeten behövs, både lokalt och nationellt.

³⁶ <https://www.ai.lu.se/start>

7.7. Avancerad och anpassad språkutbildning i samarbete med privat eller offentlig verksamhet

Det kan också finnas anledning att tänka kring nya utbildningsformer. Här nedan skisseras en sådan tanke för studenter som redan har en hög nivå av språkfärdighet.

Det finns enligt flera rapporter och intervjuer ett behov av personer på arbetsmarknaden med riktigt hög språkfärdighet i kombination med interkulturell kompetens, kommunikativa färdigheter och en yrkeskompetens inom t ex ekonomi. En utmaning för studenter är att inom ramen för en studietid med begränsade studiemedel kunna studera både en yrkesutbildning och en språkutbildning, särskilt som det finns få kombinationsutbildningar och den språkliga delen av de utbildningar som finns sällan är särskilt omfattande.

Språkfärdigheter i främmande språk kan emellertid förvärvas på många olika sätt och det finns ett varierande antal studenter som har språken som ett eller flera förstaspråk. En möjlighet som kan undersökas vidare är att skapa utbildningar för studenter som redan har en hög språkfärdighet men som saknar en akademisk språkutbildning. Det vore dessutom intressant att genomföra en sådan utbildning i nära samarbete med verksamheter i privat eller offentlig sektor där verksamheterna identifierat att det finns ett behov av språk. Ett krav för utbildningen vore tidigare akademiska studier i något relevant område och en mycket hög språkfärdighet som kan visas genom ett antagningsprov.

Det skulle sannolikt röra sig om ett litet antal studenter per år men det skulle kunna bedrivas på en avancerad nivå med hög grad av specificitet. Utbildningen kunde omfatta t ex 30 hp och skulle kunna genomföras med ett betydande praktikinslag, parat med handledning från och examination av lärare i de främmande språken.³⁷ Innehållet i den akademiska utbildningen kunde i viss mån bestämmas utifrån de behov som finns på arbetsplatsen.³⁸

7.8. Programutbildningar

Inrättande av nya program på HT går igenom särskild inrättandeprövning med både intern och extern granskning. I de förslag som nämns nedan har kraven i denna process inte tagits i beaktande eftersom det kräver en särskild och omfattande hantering.

Vid LU finns för närvarande inget sammanhållet program på grundnivå med främmande språk och inriktning på språk- eller litteratur. Det är därför möjligt att det finns underlag och intresse för ett eller flera program, men den frågan behöver utredas särskilt. Särskild hänsyn behöver då tas till studenternas fortsatta studier efter programmet t ex inom kompletterande

³⁷ Inspiration till tankemodellen har hämtats från RJ:s Flexit modell för forskare <https://www.rj.se/utlysningar/rj-flexit-2025/>

³⁸ Idén diskuterades med Per Tryding, vVd på Sydsvenska handelskammaren. Ett förslag som kom fram i samtalet var att ordna en konferens där internationellt orienterade företag i regionen möter företrädare för språkutbildningarna för en inledande behovsinventering och sondering.

pedagogisk utbildning (KPU) och/eller möjligheter att söka till mastersprogram som har en tydligare yrkesinriktning inom HT eller på andra fakulteter. En naturlig modell att titta på i ett sådant arbete vore Språkvetarprogrammet vid UU.

Det finns heller i nuläget inget kombinationsprogram som kombinerar språk och andra ämnesområden. Vid ett universitet med LUs bredd är möjligheterna många men kombinationer med statsvetenskap, miljövetenskap, globala studier ligger av tradition nära till hands. Det vore t ex intressant att utreda hur en utbildning som ger studenterna goda förutsättningar för att söka UD:s olika utbildningsprogram skulle kunna utformas.

Man också konstatera att det till följd av aviserade nedläggningar inom kort kommer att saknas civilekonomprogram och civilingenjörsprogram med inriktning mot andra språk än engelska i Sverige. Det är i sig både förvånande och oroande och något som borde lyftas i nationella sammanhang, inte minst till Utbildningsdepartementet.

Eftersom motsvarande utbildningar vid CBS också kommer att avvecklas i närtid behöver behovet av sådana utbildningar utredas närmare och kanske i samarbete med både KU/CBS och privata näringslivet i Öresundsregionen. Eftersom det finns både ett nationellt och regionalt intresse borde särskilda utvecklingsmedel kunna sökas för detta.

7.9. Nationella och internationella samarbeten för utbildning i främmande språk på avancerad nivå

När det gäller utbildning på avancerad nivå har volymerna alltid varit små, även före Bologna-reformens införande. Genomlysningen som har gjorts här pekar på att införandet av generella skal-mastersprogram där de främmande språken ingår som inriktningar i program där teori- och metodkurser mm ges på engelska (ibland svenska) kan ha lett till ytterligare minskning i studentantal tillsammans med andra mer generella trender i studenternas studiemönster och syften med högre utbildning.

En minskande utbildningsvolym på avancerad nivå är en nationell trend men den har varit mer påtaglig på LU. På ett enskilt lärosäte är studenterna emellertid för få för att kunna bära hela utbildning i ett enskilt språk. Samtidigt är studenterna på avancerad nivå en nyckelgrupp för rekryteringen till forskarutbildningen och, i förlängningen, framtida lärare och forskare vid universiteten. I relation till själva utbildningssystemet är det alltså av största vikt att den avancerade utbildningsnivån fungerar på ett bra sätt och håller mycket hög kvalitet.

För främmande språk som finns representerade på olika lärosäten är en lösning som ligger nära till hands nationella samarbeten kring utbildning på avancerad nivå i syfte att dela resurser, kraftsamla och kunna erbjuda studenterna utbildning med hög kvalitet, bredd och en studiemiljö med andra studenter i samma språk. Ökade samarbeten mellan lärosäten i små utbildningsmiljöer ligger i tiden, inte minst vad gäller forskningen. I den senaste forskningspropositionen (prop. 2024/25:60, s.14) pekar man på att samarbeten över lärosätena är ett sätt för mindre utbildningsmiljöer att

säkerställa kopplingen mellan utbildning och forskning. För forskning inom språkområdet har sådana initiativ i en konsortieform redan påbörjats.

Det vore därför naturligt att tänka att nationella samarbeten av samma skäl behöver gälla de utbildningar som ligger närmast forskningen, dvs den avancerad nivån och forskarutbildningen.

Det vore också logiskt och resurseffektivt om dessa utbildningar kunde bedrivas med ett konsortium bestående av ett antal lärosäten som huvudman. UKÄ (2024) pekar på de administrativa svårigheterna för lärosäten att samarbete nära kring utbildningar. Därför vore det bra att kunna dra nytta av strukturer och avtal som etableras för andra samarbeten, i det här fallet forskning.

För att ytterligare höja attraktiviteten och kvaliteten i utbildningarna bör man emellertid samtidigt överväga internationella samarbeten och utvecklandet av *joint/double degree programmes*, t ex inom ramen för Erasmus Mundus eller inom Europauniversiteten.³⁹ I genomlysningen har exempel lyfts från flera finska universitet med europeiska samarbeten inom språkutbildningar som leder till gemensamma examina från två eller flera lärosäten. Även vid en nationell kraftsamling kommer miljöerna kring de flesta främmande språk att vara små och omfattningen av forskning med hög kvalitet, tillgång på kompetenta handledare och infrastruktur mm begränsad. Därför vore det starkt kvalitetsdrivande att genomföra utbildningar på avancerad nivå i nära samarbete med högt rankade universitet i de länder där de främmande språken har en sådan status att det satsas nationella resurser på forskning och utbildning inom dem.

Ett nationellt samarbete kring språkspecifika utbildningar i främmande språk på avancerad nivå skulle kunna leda till att attraktiviteten för nuvarande mastersprogram minskar om vissa språkinriktningar skulle försvinna. Om ett flexibelt system med samläsning av vissa kurser inrättas behöver emellertid de båda utbildningsformerna inte utesluta varandra.

8. Avslutning

Akademiska utbildningar i främmande språk är mycket komplexa och är därmed också resurskrävande. I det perspektivet är det viktigt att framhålla att allt tyder på att utbildningarna i främmande språk håller hög kvalitet och lyckas med utmaningen att samtidigt utbilda en heterogen studentgrupp med olika förväntningar och behov för en rad olika syften. Samtidigt finns det betydande utmaningar i att upprätthålla bredden, i att få fler studenter att läsa språkutbildningar och inte minst i att säkerställa att det utbildas studenter med stort djup i kunskaper och färdigheter i framtiden.

En utgångspunkt i arbetet med den här rapporten har varit att resurserna inte kommer att ändras påtagligt under överskådlig framtid. För att kunna behålla både bredd och djup i utbildningarna innebär det att

³⁹ Se vidare UKÄ (2024)

<https://www.uhr.se/globalassets/uhr.se/publikationer/2024/uhr-rapport-2024-3-svenska-larosatens-deltagande-i-europauniversitet.pdf>

utvecklingsmöjligheterna är begränsade. Det kan finnas ett värde i att i en annan och mer kreativ process också tänka bortom de nuvarande resursernas begränsningar. Det har inte varit syftet här.

Till sist kan man påminna om att geopolitiska händelser i omvärlden, historiskt och i närtid, har pekat på vikten av kunskaper och färdigheter i främmande språk. Den utvecklingen som skett i världen bara under arbetet med den här rapporten (2024-2025) måste beskrivas som dramatisk men vars konsekvenser ännu inte går att överblicka helt. Detta understryker behovet av fortsatta satsningar på utbildningar i främmande språk för att bättre förstå och skapa beredskap att möta en föränderlig global verklighet.

9. Källförteckning

- Adamowicz, J. & Åmossa, K. (2024). *30 år av underfinansiering. Hur systemfelet i resurstilldelningen sänker den högre utbildningen*. Rapport SUHF. https://sulf.se/app/uploads/2023/04/30-ar-av-underfinansiering_240925.pdf [Hämtad 2025-03-06]
- Alberius, L., Callin, M., Hoffman, A., Johansson, S. & Norén, C. (2017). *Behovet av en språkstrategi för Sverige: Slutrapport med förslag från Arbetsgruppen för språkämnen*. Rapport från SUHF. Dnr. 0051-17. (14/075.)
<https://suhf.se/app/uploads/2019/03/Spr%C3%A5k%C3%A4mnen-SLUTRAPPORT-med-f%C3%B6rslag-170707.pdf> [Hämtad 2025-03-06]
- Amnéus, I & Fredman, P. (2024). *Styrningen av lärosätenas utbildningsutbud*. SUHF Rapport.
<https://suhf.se/app/uploads/2024/07/Styrningen-av-larosatenas-utbildningsutbud-Amneus-Fredman-juni-2024.pdf> [Hämtad 2025-03-05]
- Axelsson, P., Hedenbratt, L., Perrotte, F. & Sebestyén, Å (2020). *Resultatrapport – Bedömningsstöd från 2019. Franska, spanska och tyska, språkval åk 9/moderna språk 2*. Institutionen för pedagogik och specialpedagogik Göteborgs universitet. Retrieved on 2022-02-21 from
https://www.gu.se/sites/default/files/2020-12/Resultatrapport%20%E2%80%93%20Bed%C3%B6mningsst%C3%B6d%20fr%C3%A5n%202019_0.pdf [Hämtad 2025-03-06]
- Barfod Lund, S. Jakobsen, A.S., Skovgaard Andersen, M. & Wachter Kjærgaard, H. (2025). *Universitetsstuderendes perspektiver på deres sproguddannelser*. Nationale center for fremmedsprog.
<https://viden.nccf.dk/DownloadPdf?id=514466> [Hämtad 2025-03-05].
- Beadle, S., Humburg, M., Smith, R., & Vale, P. (2015). *Study on foreign language proficiency and employability*. Final Report. Publication Office of European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6e68f7e0-dd4a-11e6-ad7c-01aa75ed71a1> [Hämtad 2025-03-05]
- Bergbacka, K. & Niinivaara, J. (2024). *University of Helsinki Language Centre*. Presentation.
- Börjesson, M. (2016). ANFÖRANDE: Sociala kartor över utbildningslandskapet: Installationsföreläsning, professuren i

utbildningssociologi vid Uppsala universitet, 11 november
2015. *Sociologisk forskning*, 53(4), 421-436.

Börjesson, M., Dalberg, T., & Agevall, O. (2019). Högre utbildning som bildningsväg eller yrkesinvestering: Program och fristående kurs i svensk högre utbildning och vid Uppsala universitet, 1993–2016. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1376528/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 2025-03-06]

Bryntensson, A., Giorio, L. & Börjesson, M. (2024). *Uppsala universitets studentrekrytering. En övergripande kartläggning av program, kurser och forskarutbildning*. HERO-RAPPORTER 2024:4 <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1880575/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 2025-03-06]

CSN, UHR, UKÄ (2020). *Högskolestudier – intresse, planer och finansiering*. Rapport 2020:9 Dnr ADM/2020:467

CSN, SCB, UKÄ (2024) *Vägen till högskolestudier – ungdomars perspektiv och val*. CSN, Rapport 2024:3 Dnr ADM/2024:40.

Duolingo (2024). 2024 *Duolingo language report*. <https://blog.duolingo.com/2024-duolingo-language-report/> [Besökt 2025-03-06]

Enkvist, I. (2005). *Trängd mellan politik och pedagogik-svensk språkutbildning efter 1990*. Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/18161/gupea_2077_18161_1.pdf?sequence=1 [Hämtad 2025-03-05]

European Commission (2012). *First European survey on language competencies*. Final report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved on 2022-03-03 from <https://op.europa.eu/sv/publication-detail/-/publication/42ea89dc-373a-4d4f-aa27-9903852cd2e4> [Hämtad 2025-03-06]

European Commission (2021). *A European approach to micro-credentials*. COM(2021)770 final 2021/0402(NLE) <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/micro-credentials> [Hämtad 2025-03-05]

European Council (2018). *Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*. Official Journal of the European Union C 189/1 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)) [Hämtad 2025-03-05]

Fjelkner, M. & Krantz, T. (2011). *Språk - En väg in till arbetslivet*. Lärarnas riksförbund och svenskt näringsliv. Rapport. Lärarnas Riksförbund.

Engel, H. (2023). Hur vi kan bidra till studenternas studieframgång: Erfarenheter från ett pedagogiskt ambassadörsprojekt vid en språkinstitution. Rapporter om undervisning och lärande i högre utbildning. Nr 2023:1 https://su.figshare.com/articles/report/Hur_vi_kan_bidra_till_studenternas_s

[tudieframgang.org/Erfarenheter fr n ett pedagogiskt ambassad rsprojekt vid en spr_kinstitution/22361857/1/files/39800164.pdf](https://studieframgang.org/Erfarenheter%20fr%20ett%20pedagogiskt%20ambassad%20projekt%20vid%20en%20spr%C3%A4kinstitution/22361857/1/files/39800164.pdf) [Hämtad 2025-03-06]

Ericsson, E., & Johansson, S. (2023). English speaking practice with conversational AI: Lower secondary students' educational experiences over time. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 5, 100164.

Fremmedespråkssentret (2021). *Samordna opptak 2021*.

<https://www.hiof.no/fss/sprakvalg/fagvalgstatistikk/samordna-opptak-2021.pdf> [Hämtad 2025-03-06]

Gazzola, M. (2016). *European Strategy for Multilingualism: Benefits and Costs*. Directorate-General for Internal Policies. Policy department b: Structural and Cohesion Policies. Culture and Education.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU\(2016\)573460_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU(2016)573460_EN.pdf) [Hämtad 2025-03-05].

Granfeldt, J., Erickson, G., Bardel, C., Sayehli, S., Ågren, M., & Österberg, R. (2023). Speaking French, German and Spanish in Swedish lower secondary school: A study on attained levels of proficiency. *Apples-Journal of Applied Language Studies*, 17(2), 91-121.

Granfeldt, J., Stanfors, M., & Votinius, J. J. (2020). *Framtidens arbetsliv – om digitaliseringens, åldrandets och globaliseringens effekter*. LU FUTURA WORKING PAPER 2020: 1.

https://portal.research.lu.se/files/82795804/Lu_Futura_WP_1_nr3.pdf [Hämtad 2025-03-05]

Granfeldt, J., Sayehli, S., & Ågren, M. (2021). Trends in the study of Modern languages in Swedish lower secondary school (2000–2018) and the impact of grade point average enhancement credits. *Education Inquiry*, 12(2), 127-146.

Hammar, I. (2021). *Humanistisk kunskap och kompetens: En rapport om alumnens nytta av studier i humaniora och teologi*. Humanistiska och teologiska fakulteterna, Lunds universitet.

https://portal.research.lu.se/files/97287004/Humanistisk_kunskap_och_kompetens_WEBB.pdf [Hämtad 2025-03-11]

Håkansson, O., & Svensson, P. (2024). På engelska förstår jag ungefär : om anglifieringen av svensk högre utbildning. Morfem.

Högskoleverket (2003). *Att vara eller inte vara? Frågan om småspråkens framtid i den svenska högskolan – ett regeringsuppdrag*. Högskoleverkets rapportserie 2004: 36 R.

<https://www.uka.se/download/18.3024c77018b37fb62411a53e/1697548714991/0426R.pdf> [Hämtad 2025-03-13]

Högskoleverket (2005). *Hur har det gått? Högskoleverkets kvalitetsgranskningar 2004*. Högskoleverkets rapportserie 2005: 20R.

<https://www.uka.se/download/18.3024c77018b37fb62411a3ea/1697548567832/0624R.pdf> [Hämtad 2025-03-13]

Högskoleverket (2010). *Uppföljning av Högskoleverkets ämnes- och programutvärderingar år 2004*. Rapport 2010:6 R.

<https://gamla.uka.se/download/18.12f25798156a345894e2b88/1487841902666/1006R-uppfoljning-utvarderingar-2004.pdf> [Hämtad 2025-03-13]

Lane, M. & Conlon, G. (2016). *The Impact of Literacy, Numeracy and Computer Skills on Earnings and Employment Outcomes*. OECD Education Working Papers No 129. OECD Publishing.

<https://doi.org/10.1787/5jm2cv4t4gzs-en> [Hämtad 2025-03-05].

Lidegran, I., Backman, L., & Börjesson, M. (2019). Frihet att slippa välja: En intervjustudie med studenter och utbildningsansvariga inom vetenskapsområdet för humaniora och samhällsvetenskap vid Uppsala universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1457688/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 2025-03-06]

Lärarnas Riksförbund (2016). Språk – så mycket mer än engelska. En rapport om moderna språk.

Nationale Center For Fremmedsprog (2024). *Sprog og virksomheder – Hvorfor?*. Rapport. <https://viden.nccf.dk/DownloadPdf?id=513327> [Hämtad 2025-03-05]

RISE (2024). Kompetenspasset. Ett samverkansprojekt drivet av Arbetsförmedlingen, Myndigheten för yrkeshögskolan, RISE Research Institute of Sweden. Slutrapport. Tillgänglig via <https://www.ri.se/sv/expertisomraden/projekt/kompetenspasset> [Hämtad 2025-03-13]

Rooth, D. O. & Åslund, O. (2006). Utbildning och kunskaper i svenska: framgångsfaktorer för invandrade? SNS förlag.

Rosén, C. (2017). *Behovet av språkkunskaper på exportföretag*. Humanetten 38. <https://open.lnu.se/index.php/hn/article/view/774/694> [Hämtad 2025-03-05]

Schoug, F. (2008). *Humaniora i yrkeslivet. Utvärderingsenheten. Lunds universitet. Rapport nr 2008:249*. https://projekt.ht.lu.se/fileadmin/user_upload/project/PDP/docs/Humaniora_i_yrkeslivet.pdf [Hämtad 2025-03-10]

Simonsen, I., Dreisig Sørensen, D. & Weilgaard Christensen, L. (2020). Fremmedsprog i og til et arbejdsliv: En afdækning af behov for tysk og/eller fransk i private virksomheder og offentlige institutioner. Det Nationale Center for Fremmedsprog. https://nccf.dk/fileadmin/NCCF/Dokumenter/NCCF_Fremmedsprog_i_og_til_et_arbejdsliv_rapport.pdf [Hämtad 2025-03-05].

Skolverket (2018a) *Från gymnasieskola till högskola – en registerstudie*. Rapport 466. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3902> [Hämtad 2025-03-05]

Skolverket (2017). *Nära examen – En undersökning av vilka kurser gymnasieelever med studiebevis saknar godkänt i för att få examen*. Dnr: 2017:461. Skolverket. <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65cce2/1553967538286/pdf3827.pdf> [Hämtad 2025-03-06]

Skolverket (2018b). *Uppdrag om översyn av timplanen för grundskolan och motsvarande skolformer*,

www.skolverket.se/publikationsserier/regeringsuppdrag/2021/uppdrag-om-oversyn-av-timplanen-for-grundskolan-och-motsvarande-skolformer [hämtad 2025-02-28].

Skolverket (2019). Gymnasieskolans högskole-förberedelse. En intervjustudie på tre lärosäten. <https://www.skolverket.se/getFile?file=4052> [Hämtad 2025-03-05]

Skolverket (2025). *Lärarprognos 2024 med bilaga*. Rapport 2025:2. <https://www.skolverket.se/getFile?file=13190> [Hämtad 2025-03-05]

Skolverket (2025) *Moderna språk 3, 100 poäng*. MODXXX03. Ämnesplan. https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=907561864%2Fsyllabusw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DMOD%26courseCode%3DMODXXX03%26version%3D5%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa92a3#anchor_MODXXX03 [Hämtad 2025-03-07]

SOU (1992:44). Högskoleutredningen. Resurser för högskolans grundutbildning: betänkande. Stockholm: Allmänna förlaget.

SOU (2015:70). *Högre utbildning under tjugo år*. SOU 2015:70. Stockholm: Fritzes.

SOU (2017:24). Ett arbetsliv i förändring – hur påverkas ansvaret för arbetsmiljön? Betänkande av Utredningen om arbetsmiljöreregler för ett modernt arbetsliv. Arbetsmarknadsdepartementet. https://www.regeringen.se/contentassets/365299a4725e4b348c29fff628433e69/a2017-00714-arm_svar_nr_038_skl.pdf [Hämtad 2025-03-05]

Sundberg, G. (2004). *Asymmetrier och samförstånd i rekryteringssamtal med andraspråkstalare*. Doktorsavhandling. Acta Universitatis Stockholmiensis.

Sverige universitets- och högskoleförbund (2024). *Vägledning om mikromeriter*. Dnr SU-850-0020-24. https://suhf.se/app/uploads/2024/03/SUHF-rekommendation-2024_1-Vagledning-om-mikromeriter.pdf [Hämtad 2025-03-05]

Tholin, J., & Lindqvist, A. (2009). *Språkval svenska/engelska på grundskolan: en genomlysning*. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. <https://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:883805/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 2025-03-06]

Tuomi, U.-K., & Rontu, H. (2011). University Language Centres in Finland – Role and Challenges. *Apples - Journal of Applied Language Studies*, 5(2), 45–50. Retrieved from <https://apples.journal.fi/article/view/97823>

UKÄ (2023) *Lärarutbildningarna: Studenter och examinerade 2011/12–2021/22*. <https://www.uka.se/download/18.7356f7f518702f7c59e41d/1679479342318>

[/L%C3%A4rarutbildningarna%20Studenter%20och%20examinerade%202011_12%202021_22.pdf](#) [Hämtad 2025-03-05]

UKÄ (2024). *Artificiell intelligens och högskolans utbildningsutbud Redovisning av ett regeringsuppdrag*.
<https://www.uka.se/download/18.36bb9e318e560741e38d/1712214483255/Artificiell%20intelligens%20och%20h%C3%B6gskolans%20utbildningsutbud.pdf> [Hämtad 2025-03-06]

UKÄ (2017). *Distansutbildning i svensk högskola Redovisning av ett regeringsuppdrag*.
<https://gamla.uka.se/download/18.7dd85270160df71eab213c7/1516027105807/rapport-2017-12-20-distansutbildning-svensk%20högskola.pdf> [Hämtad 2025-03-06]

Utbildningsdepartementet (2025). *Förutsättningarna att bedriva högskoleutbildning i småspråk ska kartläggas*. Pressmeddelande Utbildningsdepartementet.
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/01/forutsattningarna-att-bedriva-hogskoleutbildning-i-smasprak-ska-kartlaggas/> [Hämtat 2025-03-04]

Utbildningsdepartementet (2024). *Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta*. Prop. 2024/25:60.

Vogt, K. & Flindt, N. (2023). Artificial Intelligence and the future of language teacher education. A critical review of AI tools for use in the foreign language classroom. In P. Hohaus & J.-F. Heeren (Eds.), *Innovating the future of teacher education* (pp. 179-199). Brill.

Ågren, M. & Granfeldt, J. (under utarbetande). *Rapport avseende kursen Franska grundkurs i Frankrike*. Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet.

10. Bilagor

Bilaga A. Uppdraget

Utvecklingsprojekt angående språkutbildningar i främmande språk

Språkutbildningar i främmande språk vid Lunds universitet och inom högre utbildning generellt brottas sedan lång tid med strukturella problem kring finansiering, rekrytering och retention. De nuvarande ersättningsbeloppen medger inte en utbildning med reella förutsättningar att utbilda studenter så att de når en mycket hög språkfärdighet. Språkutbildningar i främmande språk utöver engelska har över tid fått svårare att rekrytera studenter och särskilt att få studenter att fortsätta studierna till en avancerad nivå.

Samtidigt har få förändringar i språkutbildningarnas organisation, utbildningsförlopp och genomförande gjorts under senare år.

Språkutbildningarna utgör en stor del av HT-fakulteternas totala utbildningsuppdrag. Att initiera ett utvecklingsprojekt är av stor betydelse för att öka HT-fakulteternas resiliens i förhållande till osäkra omvärldsfaktorer. Projektet bör genomföras skyndsamt.

Projektet ska beakta att språkutbildningar i främmande språk även i framtiden förväntas ha ett dubbelt syfte som består i att utbilda för både bredd och spets.

Projektet bör besvara följande frågor:

1. Hur kan språkutbildningar i främmande språk utvecklas för att bättre än idag möjliggöra både djup och bredd?
2. Hur skulle en spetsutbildning i främmande språk kunna organiseras, finansieras och drivas?

Förslag till beslut:

Att under 2024 genomföra Utvecklingsprojekt angående språkutbildningar i främmande språk

Att utse Jonas Granfeldt till projektledare på motsvarande 15% av heltid under 2024 (172 986 kr)

Att avstämningar ska ske regelbundet med HT-ledningen. Uppdraget rapporteras senast 2024-12-31.

Till uppdraget knyts en referensgrupp bestående av externa och interna personer med kompetens inom området. Personer i referensgruppen utses senare. I övrigt kan projektledaren komma att behöva kalla in särskild expertis från LU i frågor som rör exempelvis juridik och ekonomi.

Utredningen skall innehålla en risk- och konsekvensbedömning av föreslagna förändringar.

Bilaga B Utbildningsutbud utbildningar i främmande språk i Sverige – en preliminär inventering

	SLUGU				
	SU	LU	GU	UU	UmU
Fristående kurser	Brett utbud av främmande språk	Brett utbud av främmande språk	Brett utbud av främmande språk	Mycket brett utbud av främmande språk	Franska, spanska, tyska, ryska, meänkieli, samiska
Kandidatprogram	Arabiska, inr nordafrika Språk och översättning, olika språkinriktningar Kandidatprogram i mellanöstern- och nordafrikastudier Kandidatprogram i mellanöstern- och nordafrikastudier Kandidatprogram i latinamerikastudier med inriktning mot spanska, portugisiska	Engelska, Japanska Översättning, inr arabiska, danska, engelska, franska, italienska, japanska, kinesiska, nygrekiska, ryska, spanska eller tyska Europastudier Språkkonsultprogrammet Öst- och centraleuropakunskap	Språkkonsultprogrammet	Språkvetarprogram , ca 20 inr (A+B+C-kurs i huvudspråk) Engelska (flera varianter)	Nej

Master-program	Språkvetenskap, 20 inriktningar Litteraturvetenskap med inr engelska, franska, italienska, tyska, finska (ev ytterligare) Språk och AI Masterprogram i Asienstudier Masterprogram i Latinamerikastudier	Språk och språkvetenskap, 16 inriktningar Litteratur-Kultur-Medier, engelska, franska, spanska, tyska, jiddisch, ryska Master of Arts in East and Central European Studies Master's Programme in Asian Studies	Språk och interkulturell kommunikation (SIK), magister/masterprogram Tysk samtidslitteratur och -kultur: Reception, förmedling och kontext Konstnärligt magisterprogram i litterär översättning (Valand) Nordiskt masterprogram för språklärare (med LinnéU och Høgskolen i Østfold i Norge)	Språk, ca 10 inriktningar Ryska, Engelska Masterprogram i Rysslands- och Eurasienstudier	nej
Ämneslärar-utbildning	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej

	Dalarna Högskola	LinnéU	LiU
Fristående kurser	Arabiska, Engelska, Franska, Italienska, Japanska, Kinesiska, Portugisiska, Ryska, Spanska, Tyska	Engelska, franska, spanska, tyska, arabiska, isländska, danska, norska	Nej, men fackspråkskurser*
Kandidat-program	Nej	Språk och politik, inr engelska, franska, spanska, tyska Språk, kultur, kommunikation, inr engelska, franska, spanska, tyska	Civilekonom & Civilingenjör (indek/teknisk fysik) internationell, engelska, franska, tyska, spanska Affärsjuridik, inr engelska, franska, spanska, tyska (ev fler?) Språk, litteratur och medier, kandidatprogram, inr engelska
Master-program	Engelska – lingvistik Engelska med inriktning mot engelskspråkig litteratur Interkulturella litteraturstudier inriktning engelska, franska, tyska	Facköversättning (magister), inr engelska, franska, spanska, tyska	nej
Ämneslärar-utbildning	Ja	Ja	Ja

Bilaga C Utveckling HPR sedan 2008/09 för främmande språk och skolspråken, Riket och LU

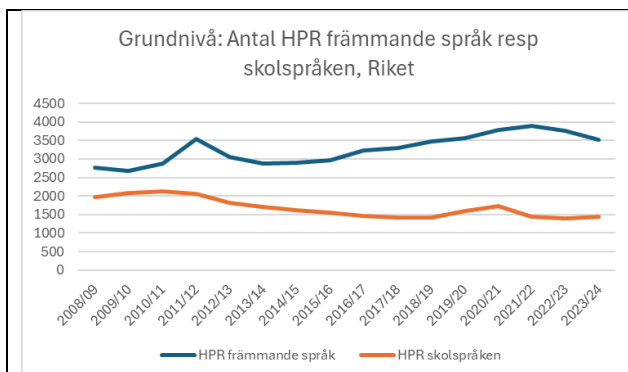

Diagram 13. HPR på GU - Riket

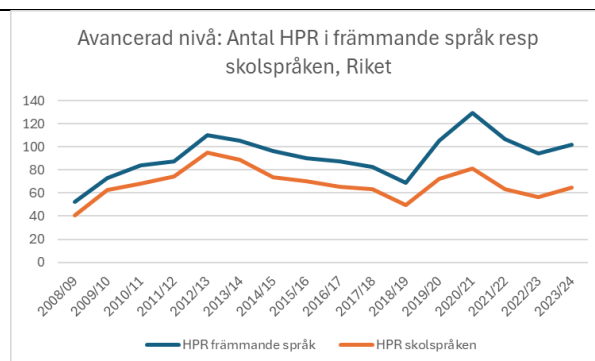

Diagram 14. HPR på Avancerad nivå - Riket

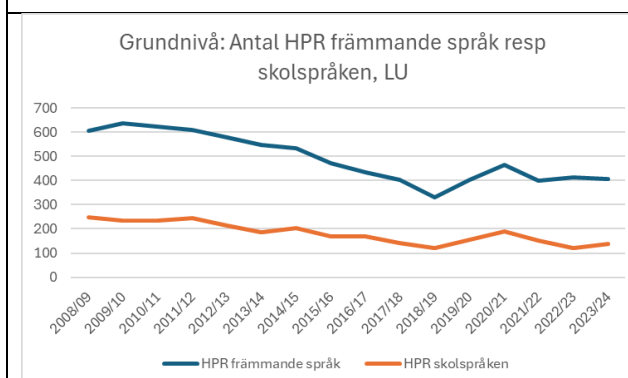

Diagram 15. HPR på GU – LU

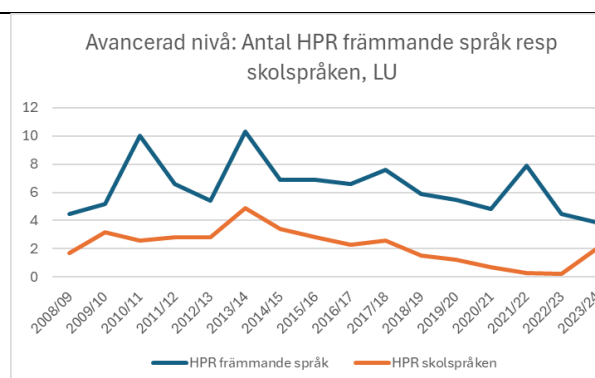

Diagram 16. HPR på Avancerad nivå - LU

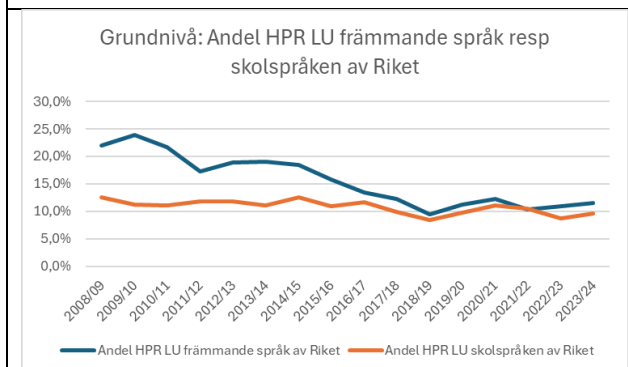

Diagram 17. Andelen HPR på GU – LU

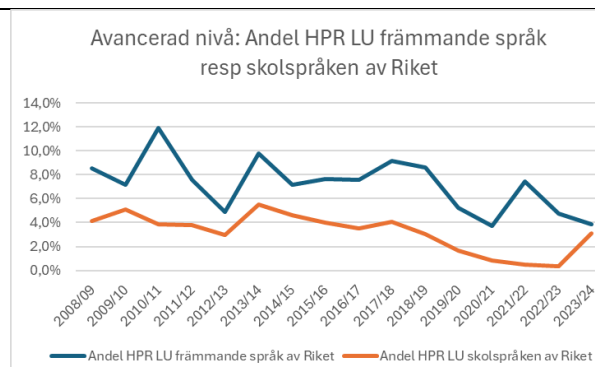

Diagram 18. Andelen HPR på Avancerad nivå - LU

Bilaga D Språk- och utbildningsutbud i tre nordiska länder – en preliminär inventering

Danmark

Universitet / Högskola	Bachelorprogram/språk	Kandidatprogram (masters)
Köpenhamns universitet	Engelsk, fransk sprog og kultur, grønlandske og arktiske studier, indianske sprog og kulturer, italiensk sprog og kultur, japanstudier, kinastudier, græsk, koreastudier, latin, mellemøstens sprog og samfund, moderne indien- og sydasiastudier, østeuropastudier, spansk og latinamerikansk spansk, tysk sprog og kultur	Engelsk, fransk sprog og kultur, italiensk sprog og kultur, mellemøstens sprog og samfund, spansk og latinamerikansk spansk, tysk sprog og kultur, latin, klassisk græsk,
Copenhagen Business School (CBS)	HA i sprog og kultur (engelsk, fransk, spansk, tysk) HA i asiatisk sprog og kultur (kinesisk, japansk) Business, Language and Communication, International Business in Asia	
Aarhus universitet	arabisk- og islamstudier, engelsk, i fransk sprog litteratur og kultur, indien- og sydasiastudier, international virksomhedskommunikation – engelsk, fransk, spansk, tysk, japanstudier, kinastudier, klassisk filologi, ruslandstudier, spansk og spanskamerikansk sprog, litteratur og kultur, tysk sprog, litteratur og kultur	Retorik, Interkulturelle studier
Aalborg Universitet	engelsk, international virksomhedskommunikation – engelsk, sprog og internationale studier, engelsk	International virksomhedskommunikation – engelsk, tysk Tysk
Syddansk Universitet i Odense	amerikanske studier, engelsk, erhvervsøkonomi-erhvervssprog (negot) – engelsk, tysk,	amerikanske studier, engelsk, negot – engelsk, tysk, kinesisk, negot i

eller Sønderborg eller Kolding	international virksomhedskommunikation med engelsk/tysk og medier eller kommunikation, tysk, international virksomhedskommunikation – engelsk, IT og digital kommunikation	international turisme og fritidsmanagement, tysk
Roskilde Universitet	Sprogprofilen tysk, fransk, spansk	
Professionshøjskoler		
UCN i Aalborg og Hjørring, UCL i Odense og Jelling, UCS i Haderslev og Esbjerg	Professionsbachelor som lærer tysk	
Professionshøjskolen Absalon i Roskilde og Vordingborg	Professionsbachelor som lærer tysk, fransk	
Københavns Professionshøjskole	Professionsbachelor som lærer tysk, fransk, engelsk	
VIA University College i Aarhus, Silkeborg, Skive, Nørre Nisum og Holstebro	Professionsbachelor som lærer engelsk, tysk, fransk	
University College i Aarhus, Silkeborg, Skive og Nørre Nisum	Professionsbachelor som lærer, tysk, fransk, spansk	
Forsvarets Sprogskole i København	Sprogofficer	

Norge

Universitet / Høgskola	Språk- och utbildningsutbud bachelor	Språk- och utbildningsutbud master
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim	Engelsk, fransk, spansk, tysk Fremmedspråk – bachelor Latin – årsstudium	
Universitetet i Bergen	Arabiska, Italiensk, Russisk, Engelsk, Japansk, Spansk, Fransk, Kinesisk, Tysk Arabisk språk med Midtøstens historie (bachelor), Arabisk språk og kultur, Klassisk filologi (bachelor),	Masterprogram i gresk, Masterprogram i latin, Russisk (bachelor & master), Fransk (bachelor & master), Italiensk (bachelor & master), Tysk (bachelor & master), Masterprogram i spansk og latinamerikastudium
Universitetet i Oslo	Engelsk, fransk, spansk, tysk Kina-studier med kinesisk (bachelor) Antikkens kultur (årsstudium)	Asia and Middle East Studies
Universitetet i Stavanger	Engelsk språk og litteratur (bachelor)	
Universitetet i Agder	Fransk, årsstudium, Spansk årsstudium Engelsk, bachelorprogram,	
Universitetet i Tromsø	Kvensk og finsk – master, Russisk og russlandsstudier – bachelor. Russisk årsstudium	Russisk – master Samisk språk- og litteraturvitenskap – master, Spansk og latinamerikanske studier – master
Universitetet i Innlandet	Engelsk	
Universitetet i Agder	Engelska, franska, spansk, tysk Oversettelse og fagspråklig kommunikasjon, master	
Høgskolan i Østfold	Bachelorstudium i internasjonal kommunikasjon, Fransk, årsstudium, Spansk, årsstudium. Tysk, årsstudium	Masterstudium i fremmedspråk i skolen (120 studiepoeng)
Universitetet i Sørøst-Norge	Engelsk. Språk og litteratur. Spansk	
Sámi allaskuvla / Samisk høgskole/	Bachelor i samisk språk og samisk litteratur	

Sámi University of Applied Sciences		
Høgskulen i Volda	Engelsk	

Finland

Lärosäte	Språkutbud	Kandidatprogram	Masterprogram
Helsingfors universitet	Klassisk grekiska, ryska, tjeckiska, tyska, polska, mellanösterns språk, arabiska, litauiska, koreanska, japanska, hindu, urdu, sydslaviska språk, engelska, swahili, franska, portugisiska, lettiska, latin, kinesiska, italienska, hebreiska, spanska		
Universitet Östra Finland	Engelska, översättning		
Universitetet i Jyväskylä	Svenska, romanska språk, svenska, Tyska, Finskt teckenspråk, Ryska	Ämneslärarprogram, multilingualismprogram, journalistik med språk	
Oulu	Engelska, tyska, svenska, samiska,	Ämneslärarprogram	
Tampere	Engelska		
Turku	Engelska, spanska, italienska, franska, kinesiska, tyska	Kandidatprogram språk och litteratur	Masterprogram språk och litteratur, lärande och undervisning, översättning och flerspråkighet
Åbo	Engelska, franska, ryska, tyska	Kandidatprogram och masterprogram med lärarutbildning, språk och ekonomi samt allmän inriktning	
Språkcentra			
Aalto-universitetet Språkcenter / Helsingfors universitet Språkcenter / Östra Finlands universitet Språkcenter / Jyväskylä universitet Centrum för flerspråkig akademisk kommunikation Movi / Lapplands universitet Språkcenter / LUT University och LAB Yrkeshögskolan Språkcenter / Uleåborgs universitet Centrum för språk och kommunikation Lingua / Hanken Handelshögskolan Centrum för språk och företagskommunikation / Konstuniversitetet i Helsingfors Språk- och kommunikationsstudier / Tammerfors universitet Språkcenter / Åbo universitet Centrum för språk- och kommunikationsstudier / Vasa universitet Språkcenter / Åbo Akademi Språkcenter / FÖRSVARSHÖSTIGET Försvarets språkcenter			